

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

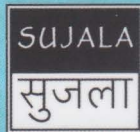
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ELMAS SŪTRA

Vacraççhedika Pracnāpāramitā Sūtra

वज्रच्छेदिक प्रज्ञापारमिता सूत्र

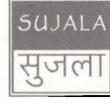
KORHAN KAYA

**“Kayan yıldız, karanlık, kandil,
Sihir, çiğ tanesi, hava kabarcığı,
Rüya, şimşek çakması, bulut,
Tüm olup biten böyle görülmeli.”**

**“Tāraka, timiram, dīpo
Māyā, avaśyāya, budbudam
Supinam, vidyut, abhram ça
Evam drashtavyam samskritam.”**

**“तारक, तिमिरं, दिपो
माया, अवशयाय, बुद्बुदम्
सुपिनं, विद्युत अभ्रम् च
एवं द्रष्टव्यम् संस्कृतं”**

® Sujala Yayıncılık
Felsefe - 1

© Elmas Sūtra - Vacraçchedika Pracnāpāramitā Sūtra

Sanskrit Dilinden Çeviren: Korhan Kaya

ISBN: 978-605-68067-0-4

1. Baskı, Şubat 2018, İstanbul

© Yayın hakları Sujala Yayıncılık'a aittir.

Genel Yayın Yönetmeni: Zehra Elçin Özden

Editör: Gülnihal Özden

Kapak Tasarımı: Mustafa Meral

Sayfa Düzeni: Şenyıldız Yayıncılık

Kapak Resmi: Elmas Sūtra, British Library

Baskı Ve Cilt: Şenyıldız Mat. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 11964

Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi C Blok No: 19 - 102 Topkapı İstanbul

0212 483 47 91-92

Sujala Yayıncılık Eğitim Sağlık Spor Danışmanlığı Ticaret A.Ş.

Sertifika No: 36612

19 Mayıs Mh. Oral Sk. Ardiç Ap. 13/2 Kadıköy İstanbul 34736

0216 999 44 78

0542 433 73 43

www.sujala.com.tr

sujalayayincilik@gmail.com

ELMAS SŪTRA

Vacraçchedika Pracnāpāramitā Sūtra

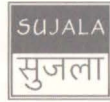
वज्रच्छेदिक प्रज्ञापारमिता सूत्र

ELMAS SŪTRA

Vacraçchedika Pracnāpāramitā Sūtra

(Elmas Gibi Kesen Mükemmel Bilgelik Sūtrastı)

SANSKRİT DİLİNDEN ÇEVİREN:
KORHAN KAYA

Prof. Dr. Korhan KAYA

1959 Ankara doğumlu olan Korhan Kaya, 1977 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Hindoloji bilimi ile tanıştı.

1985'te Hindoloji asistanı olan Korhan Kaya, 2003 yılında aynı dalda profesör oldu.

Görevi esnasında pek çok defa Hindistan'a giderek oradaki JNU, BHU, Kolkata, Delhi, Allahabad gibi belli başlı üniversitelerde inceleme ve araştırma yapma fırsatı yakaladı.

2015 Kasım ayında Uluslararası Hindoloji Konferansı için gittiği başkent Yeni Delhi'de, Hindistan Cumhurbaşkanlığı külliyesinde (Rashtrapati Bhavan'da) Hindistan Cumhurbaşkanı ve ICCR (Indian Council for Cultural Relations) kurumu tarafından "Seçkin Hindolog" ünvanı verildi ve bir şal ile ödüllendirildi.

Aynı tarihte Delhi Üniversitesi Sanskrit bölümünde de bir şal takdim edildi.

Korhan Kaya'nın Hindoloji ile ilgili otuzu aşkın makalesi, çeviri ve telif olmak üzere 24 adet kitabı bulunmaktadır. Halen AÜ, DTCF'ndeki Hindoloji Anabilim Dalı başkanlığını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 11

Elmas Sūtra Hakkında / 15

Elmas Sūtra'nın Çevirileri / 21

Pracnāpāramitā Edebiyatı / 25

Elmas Sūtra / 29

Elmas Sūtra Sözlüğü / 71

Kaynaklar / 77

Ekler

I- Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra / 83

II- Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra / 89

Fotoğraflar / 93

Önsöz

Elmas Sūtra (*Vacraçchedika Pracnāpāramitā Sūtra*) Mahāyāna Buddhizmi'nin "zekâ aşkınlığı" (*Pracnāpāramitā*) metinlerinden biridir. 32 bölümü vardır ve bölümlerinde Buddha, Śrāvastī'deki Cetavana Manastırı'nda müridi Subhūti ile konuşur. Ona, boşluğun (*Śūnyatā*) değerini ve tüm yaşamın insan düşüncesinin bir iz düşümü olduğunu anlatır. Kişi, içindeki bir elmas gibi parlak ve keskin olan Buddha bilgeliğine güvenmelidir. Elmas Sūtra, Çinceye 5. yüzyılda Kumāracīva tarafından çevrilmiştir; bu en eski ve en yaygın olan çeviridir. Zen okulu bu kitaba büyük değer atfeder. Sanskrit aslı ve Tibet dilindeki çevirisi mevcuttur. Eserin Sanskrit orijinali olasılıkla 4. yüzyılda derlenmiştir. Elmas Sūtra'nın bugün British Library'de bulunan Çince çevirisi 868 yılına aittir ve dünya tarihindeki basılmış ilk eser olarak bilinir.

Eserde her şeyin boşluğu (*Śūnyatā*) ve her türlü zıtlıktan doğan anlamsızlığa anlam vermenin yanılgısı çok güzel biçimde işlenir. Elmas Sūtra, Japonya'da M.S. 816'da kurulmuş olan Şingon Mezhebi'nin baş kitaplarından biridir. Tibetliler de Elmas Sūtra'ya büyük saygı duyar ve önem verirler. Elmas Sūtra Çin, Japon, Tibet, Kore, Moğol, Hotan, Soğd, Mançu, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Endonezya dillerine

çevrilmiştir. Türk dili tarihinde bu sūtranın, Sanskrit dilinden Türkçeye çevirildiği hakkında bir bilgiye rastlanmıştır değildir. Bilebildiğimiz kadarıyla bu kitap Elmas Sūtra'nın Sanskrit dilinden Türkçeye yapılmış ilk çevirisidir.

Çeviri, eserin Sanskrit orijinalinden yapıldı. Diğer klasik Sanskrit metinlerle kıyaslandığında dilinin (içeriğiyle ters orantılı olarak) nispeten sade ve anlaşılır bir dil olduğunu söyleyebiliriz. Buddha için kullanılan *Bhagavan* sözcüğünü bazen “Efendi” şeklinde karşılasam da genellikle Bhagavan'ı tercih ettim. Bu hitap tarzı Hindu metinlerde de karşılaştığımız bir tarzdır; örneğin *Krishna* için de kullanılır. *Tathāgata* sözcüğü Buddhist Sūtralarda genellikle *Arhat* ve *Samyaksambuddha* ile bir üçlü olarak kullanıldığından, bunu da olduğu gibi vermeyi tercih ettim. Keza büyük bir varlık olduğu vurgulanan *Bodhisattva*, onu niteleyen *Mahāsattva* ile birlikte “*Bodhisattva Mahāsattva*” diye söylendiğinden, çoğu zaman onu da olduğu gibi kullandım. Buddha, yaşlı ve önemli müritlerinden biri olan Subhūti ile Elmas Sūtra'da karşılıklı olarak konuşurken, kullandığı önermenin doğruluğunu kanıtlamak için “*Tat kasya hetoh?*” yani “Bunun nedeni nedir?” şeklinde bir soru ile konuşmasını destekler. Subhūti de aynı şekilde konuşur. Bunu da çoğunlukla “neden” veya “niçin” diye karşıladım.

Metnin çevirisi sırasında iki İngilizce çeviriden de yararlandım. Birincisi Max Müller'in *Vacraçchedikā Pracnāpāramitā* çevirisi, diğeri ise Edward Conze'nin çevirisi. Kaynakçada gösterilmiş olan bu kitapların her ikisi de metni anlamamı kolaylaştırdılar. Fakat metni anlamlandırmada bazen biri, bazen de diğeri daha iyi idi. Nadiren de olsa, ikisinin de orijinal metinden uzaklaştıkları yerler oldu. Böyle durumlarda her zaman Sanskrit orijinalini esas aldım. Örneğin, Max Müller *Dharma* sözcüğünün “şey, nesne” anlamı da olduğunu, doğulu olsun batılı olsun birçok araştırmacının bu

anlamı kaçırdığını söyler ve çevirisinde çoğu yerde Dharma'yı "şey" olarak karşılar. Conze ise Dharma'ya "Dharma" der. Bence de Dharma hemen her zaman "Dharma" olarak çevrilmelidir. *Dharmaparyāya* şeklinde söylenen "Dharma öğretisi" özel kavramını da çoğunlukla "Dharmaparyāya" olarak verdim. Gerekli açıklamaları dipnotlarda yapmaya çalıştım. Kitabın sonuna bir de küçük "Elmas Sūtra Sözlüğü" ekledim.

Eserin sonunda söylenen altın değerindeki cümle (dörtlük), dipnotta açıkladığım gibi, çeşitli çevirmenler tarafından bazı keyfiyetler içermektedir. Örneğin *taraka* sözcüğü için "yıldız" denebileceği gibi "kayan yıldız" da denilebilir. Bence sabit duran bir yıldızdan daha anlık bir görüntü verdiği için "kayan yıldız" çok daha uygundur. Zira hayat, anlık bir olay kadar gelip geçicidir ve metinde bu vurgulanmaktadır. Yine o dörtlükteki "*evam drashtavyam samskritam*" bitiş cümlesindeki *samskritam* sözcüğü de tarafımdan "olup biten" diye çevrildi. Max Müller "thus we should look upon the world" (tüm dünyayı böyle görmeliyiz) diye çevirirken, Conze de "so should one view what is conditioned" (işte kişi durumu böyle görmeli / işte durum böyle görülmeli) şeklinde çevirmiş. Ben olabildiğince "*samskritam*" sözcüğüne yoğunlaşmayı doğru buldum.

Elmas Sūtra'nın bölümlendirilmesinde Max Müller'in 32 bölümlük uyarlamasını kabul ettim. Conze'nin bölümlendirmeleri daha karışık ve okuyucu için de zorluklar arz ediyor. Bu bölümler paragrafları anlamlandırmak ve metni anlaşılır kılmak için önemli ve gereklidir. Fakat bunlar Kumāracīva'nın çevirisinde yoktur. Bu 32 bölüm, Liang Hanedanlığı'ndan Prens Zhaoming tarafından konulmuştur; Max Müller de buna uymuş, Conze fazladan alt bölümler eklemiştir.¹

1 Yong You, *The Diamond Sūtra in Chinese Culture*, s. 13.

Elmas Sūtra'nın ne anlatmak istediği üzerine burada yorum yapmayı çok gereksiz görmekteyim. Bunu okuyucu kendisi anlamaya çalışmalıdır. Buddha'nın ağzından çıktığı var sayılan bu sözleri, zaman zaman Subhūti'nin de katkıda bulunduğu konuyu kavrama işini okuyucu kendisi keşfetmelidir. Aksi halde bu "Elmas Keski"nin işleyiş tarzına aykırı bir durum olacaktır.

Kitabın sonunda, Pracnāpāramitā edebiyatının Elmas Sūtra ile birlikte en seçkin örnekleri olan *Büyük ve Küçük Pracnāpāramitā Hridaya Sūtralar* da verilmiştir. Çeviriler Max Müller ve Edward Conze'nin çevirilerinden yapılmıştır.

Korhan Kaya

Ankara, 2017

Elmas Sūtra Hakkında

Batısında Taklamakan Çölü, doğusunda ise Gobi Çölü bulunan Dunhuang Vadi yerleşkesi, sayısız sıra dağlarla çevrelenmiş ilginç bir yerdir.² M.S. 11. yüzyılda keşfedildiğinde Çinliler burayı ülkelerinin kuzeybatı sınırlarını Orta Asya steplerinden gelen göçebelere karşı koruyan bir ileri karakol gibi kullanmak istediler. O yüzden de buraya “parlayan işaret kulesi” anlamında “Dunhuang” dediler. M.S. 1. yüzyıldan itibaren Hindistan’dan yayılan Buddhizm, kuzey yönünden, Miran, Turfan, Kuça ve Kızıl gibi şehirlerin bulunduğu İpek Yolu doğrultusunda yayılmasını sürdürüyordu. Sanskrit dili ve bu dille yazılmış olan Buddhist Sūtralar İpek Yolu üzerinde oldukça yaygın ve popülerdi. O yüzden İpek Yolu “Sūtra Yolu” olarak da anılıyordu.³ Zamanla Miran, Hotan, Turfan gibi pek çok yer Buddhist özellikleriyle anılır oldular. Dunhuang ve ona çok yakın olan Mogao Mağaraları da bunlardan biriydi. Mogao’daki ilk mağaranın göçebe bir

2 Taklamakan ve Gobi Çölleri arasında kalan, güneyde Nanshan ve Kunlun Sıradağlarıyla, batı ve kuzeyde Karakorum, Pamir ve Tianshan Dağlarıyla çevrili bu bölge Çin Halk Cumhuriyeti’nin Xinjiang Otonom Bölgesi olarak bilinir. Geçmişte buraya Çin Tataristanı, Çin Türkistanı, Doğu Türkistan veya Serindia gibi adlar da verilmiştir. Dunhuang bu bölge içinde yer alan bir yerdir.

3 Lokesh Chandra, *Sanskrit on the Silk Road*, s. 46.

keşiş tarafından 366 yılında kazıldığı söylenir. Zamanla bölgede binlerce mağara oluşturulmuştur ve bu yüzden Dunhuang'dan aşağı yukarı on beş kilometre uzaklıkta olan bu yere “Bin Buddha Mağaraları” (Çince Qianfodong / Çienfo-dung) denmiştir.⁴ Tapınak olarak da kullanılan bu mağaraları ve içlerinin donatımını çeşitli tüccarlar, başka tapınakların keşişleri, zengin aileler, bölge yöneticileri desteklemişler ve maddi yardımlarda bulunmuşlardır. Bu mağaralar, M.S. 4. yüzyıldan Yuan Hanedanlığı zamanına kadar (1279-1368) Buddhist inananlar için çok büyük bir dinsel merkez olmuştur. M.S. 5. yüzyılın başlarından, yani Kuzey Liang Hanedanlığı zamanından itibaren mağaralar duvar resimleri ile donatılmaya başlanmıştır. Tang Hanedanlığı zamanında (618-906) Bin Buddha Mağaraları'nın büyük çoğunluğunun süslemesi ve donatımı tamamen bitmişti.

Dunhuang Mağaraları çok zengin tarihsel, dinsel ve sanatsal hazineler içermektedir. Burada çalışmış olan sanatçılar, sanatlarında Miran üslubunu temel almışlardır. Miran, sanatsal çalışmaların merkeziydi ve buradan yayılan sanat çevredeki diğer merkezleri etkiliyordu. Dunhuang duvar resimleri ve ikonografisi Mahāyāna Buddhizmi'ni yansıtır. Bunlarda, başta Çin olmak üzere çevredeki bütün uygarlıkların izlerini bulmak mümkündür. Hint Gupta ve Gandhāra sanatlarının izleri de görülmektedir. Mağaralarda çok sayıda el yazması tomarlar ele geçirilmiştir. Bunların çoğu Çin dilinde ve Orta Asya'da kullanılan diğer dillerdedir. Ayrıca Tibet, Uygur, Sanskrit, Soğd ve hatta İbrani dillerinde tomarlar da bulunmuştur.

Batılıların bu mağaralara olan ilgisi artmaya başlamıştı. İlk ciddi keşfi 1907'de, Macar asıllı olan fakat İngiltere için

4 “Bin Buddha” nitelemesi, vadinin üzerindeki bir bulutta bir keşişin binlerce Buddha gördüğü şeklindeki bir söylentiye dayanır. (Whitfield, Roderick, *Caves of the Thousand Buddhas*, s. 12). Gerçekte beş yüze yakın mağara olduğu tahmin edilmektedir.

çalışan, *Archaeological Survey of India*'da görevli arkeolog Marc Aurel Stein (1862-1942) yaptı.⁵ Bin Buddha Mağaraları'na vardığı zaman, Buddhist hacıların ayinleri sürüyordu ve tasarladığı işi yapması için ortalık yeterince tenhalaşmamıştı. Duvarla örülmüş hücrelerdeki hazineler hakkında söylentiler kulağına gelmekteydi. Tapınağın bekçiliğini Wang Tao-shih (Vang Dav-şı)⁶ adında Taocu bir rahip yapıyordu; kendisi, buradaki mağaraların bakımını ve koruyuculuğunu gönüllü olarak yapan bir insandı.⁷ A. Stein, rahibin olmadığı zamanda, üzerinde Buddhist metin olan eski bir Çince tomarın farkına vardı; Mayıs ayında kendisiyle görüştüğünde mağaraları açmaya pek istekli olmadığını gördü ve ona para teklif etti. Daha da önemlisi onun Xuan Zang hayranı olduğunu anladı; Stein da bu Çinli Buddhist âlimi severdi ve onun yazdıkları sayesinde yolculuğunu sürdürmüştü. O nedenle iyi anlaşmaya başladılar ve nihayet Wang Tao-shih bir kısım tomarı ve resimleri vermeye razı oldu. Stein mağaraya girmeyi de başardı ve orada uzun yıllar saklanmış, dağınık yığınlar halinde duran tomarları gördü. Bunlar İç Asya vahalarında vaktiyle konuşulan dillerde yazılmış metinler içeriyordu. Çince evrak tomarlarının yanı sıra Uygurca, oyma Göktürk yazısı, Toharca, Kuça, Saka, Soğd ve Tibet dillerinde metinler vardı.⁸

1908'de ise genç ve atılgan Fransız Sinolog Paul Pelliot bölgeye geldi ve mağaralarda incelemelere başladı. Seçmesine izin verilen metinlerden hangilerinin işe yarar olduğunu uzman gözüyle çok iyi anlıyordu. Uygurca dahil en az on üç dil bilen bu kişi için 20. yüzyıl Orta Asya çalışmalarının

5 Esasen Macar araştırmacıların bu bölgeye ilgisi çok fazlaydı ve Stein'da Dunhuang Mağaraları'nı görme merakını uyandıran Loczy adında bir başka Macar olmuştu. (Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, s. 262).

6 Veya Wang Yuanlu.

7 Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya*, s 262-263.

8 Ligeti, *a.g.e.*, s. 264.

babası ünvanını vermek mübalağa olmaz.⁹ Bu ikisi, çok sayıdaki yazmayı, ipek kumaşlara çizilmiş resimleri ve bir takım dökümanları İngiltere ve Fransa'daki müzelere taşıdılar. Stein, 17 numaralı mağaradan Elmas Sūtra'nın 9. yüzyıla ait bir kopyasını alıp British Library'ye götürmüştü. Daha doğrusu, içlerinde Elmas Sūtra'nın da bulunduğu yaklaşık 13 bin el yazmasıyla oradan ayrılmıştı. Çin dilini pek iyi bilmediğinden bunların içinde Elmas ve Lotus Sūtraların çok sayıda kopyaları olduğunu fark edemedi.

Elmas Sūtra'nın bulunduğu 17 numaralı Dunhuang Mağarası'ndan çıkan, çoğu Tang Hanedanlığı zamanına ait değerli eşyalar arasında, ipek kumaşlar üzerine yapılmış *Samantabhadra*, çok çeşitli *Avalokiteşvaralar*, koruyucu Kral Lokapāla, *Bodhisattva Kshitigarbha*, *Maitreya'nın Cenneti*, *Mancuṣrī*, *Vacrapāni*, Buddha'nın hayatından sahneler, *Padmapāni* veya *Vacrapāni Bodhisattvalar*, batının koruyucusu *Virūpāksha*, doğunun koruyucusu *Dhritarāshtra*, kuzeyin koruyucusu *Vaiṣṭavāna*, *Arhat Kālīka*, Vimalakīrti'yi ziyaret eden Mancuṣrī, at, deve ve ejderha eskizleri ile çeşitli *Mudrālar* (el hareketleri), çok sayıda oturan Buddhalar ve daha pek çok çizim göze çarpmaktadır.¹⁰ Mağaralardaki duvar resimlerinin var olduğunu da düşünersek, bu durum, Ligeti'nin de belirttiği üzere,¹¹ “Buddhist ikonografyasını bilmeden Dunhuang Buddhist resimleri arasında adım bile atılamaz.” sözünün doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Elmas Sūtra, tarihte basım tarihi üzerine not edilmiş ilk metindir; 11 Mayıs 868 tarihli sutranın örneği British Library'de bulunmaktadır. Eser, ahşap baskı tekniği ile (‘Block Book’), uzunluğu yaklaşık 5 metre olan tomar (scroll) şeklinde ince bir kağıda basılmıştır ve insanlık tarihinin ilk

9 *Cave Temples of Dunhuang, Buddhist Art On China's Silk Road*, s. 106.

10 Whitfield, Roderick, *Caves of the Thousand Buddhas*, s. 23- 107.

11 Ligeti, *a.g.e.*, s. 267.

basılan kitabıdır. 868 tarihli bu örnekte, Çince yazıların yanında, Cetavana koruluğunda on baş müridinden biri olan yaşlı Subhūti ile konuşmakta olan Buddha görülür. Yanında yardımcıları vardır. Aralarında, yerde yatmakta olan tüylü, iki tumbul kedi göze çarpar. Buddha, göğsüne Svastika çizilmiş haldedir. Bu sahnenin bir benzeri, British Museum’da bulunan, 10. yüzyılın başlarına ait bir başka Elmas Sūtra kapak resminde görülür. Bunda kediler ve Svastika yoktur, daha sade çizilmiş bir resimdir.

Elmas Sūtra’nın orijinal dili Sanskrit’tir. *Vacra* “elmas” demektir, fakat sözcüğün “şimşek” anlamı da vardır. *Sūtra* ise, eski Hindu veya Buddhist Edebiyatı’nda bir eser türüdür. Elmas Sūtra’nın Sanskrit dilinde söylenişi “*Vacraçchedikā Pracnāpāramitā Sūtra*” şeklindedir. Türkçe’ye “Elmas Gibi Kesen Mükemmel Bilgelik Sūtrası” diye çevirebiliriz. *Pracnā* “bilgelik”, *Pāramitā* da “mükemmel” anlamlarındadır. Bazen bu iki sözcüğü “aşkın bilgelik” diye karşılamak daha yerinde olmaktadır. Buddhist Sūtralar içinde bir grup sūtra “*Pracnāpāramitā*” başlığı altında toplanmıştır. Onlar içinde en önemlilerinden bir tanesi Elmas Sūtra’dır; bir başkası ise *Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra*’dır (Kalp Sūtra). Bu ikisi çok değerli metafizik sorunları ele alır; yansızlık, her şeyin boşluğu (*Śūnyatā*) ve her türlü zıtlıktan doğan anlamsızlığa anlam vermenin yanılgısı çok güzel biçimde işlenmiştir. Bu iki sūtra, M.S. 816’da Japonya’da kurulmuş olan Şingon Mezhebi’nin baş kitapları olmuştur.¹² Tibetliler de, özellikle Elmas Sūtra’ya, büyük saygı duyarlar. Elmas Sūtra Çin, Japon, Tibet, Kore dilleriyle, Moğol, Hotan, Soğd, Mançu dillerine, ayrıca İngilizce, Fransızca, Almanca ve Endonezya dillerine çevrilmiştir. Bu sūtranın *Brahmī* alfabesiyle yazılmış bir nüshası da bulunmaktadır.

12 Şingon Mezhebi’nin kurucusu, Xuan Zang’ın öğrencisi Kōbō’dur.

Elmas Sūtra'yı Sanskrit dilinden Çin diline ilk çeviren Kumāracīva'dır (344-413). Kumāracīva, Kuçalı bir Buddhist keşiş, bilim insanı ve çevirmendi. Memleketinde yaşarken bir Sarvāstivādacı olduğu, sonra Buddhasvāmin tarafından eğitildiği, sonradan da Nāgārcuna felsefesini benimsediği söylenir. Kumāracīva'nın Çin'e soktuğu Buddhism, Nāgārcuna'ninkinden çok farklı değildi.¹³ 384 yılında savaş esiri olarak Çin'e getirildi. On beş yıl Kansu'da, Liang-chou'da yaşadı. 402 yılında başkente geçti. Orada din işlerinden sorumlu yönetici oldu. İmparator Yao Hsing'in himayesi altında yüzden fazla eser çevirdi. İdaresi altındaki yüzlerce bilim insanıyla birlikte daha başka birçok eser ortaya çıkarttı. Bunlar içinde en önemlilerinden bazıları *Saddharmapundarika Sūtra*, *Mahā Prañāpāramitā Sūtra* ve *Vacraçchedikā Prañāpāramitā Sūtra*'dır. Ele aldığı konuları titizlikle incelemesi ve güzel çeviriler yapması Buddhismin Çin'de tutulmasını ve yayılmasını sağladı. Bu Çince çeviriden yapılan İngilizce çeviri S. Beal tarafından *Journal of the Royal Asiatic Society*'de 1864-1865 yıllarında yayınlandı.

13 Kalupahana, David J., *Mūlamadhyamakakārikā of Nāgārjuna*, s. 8.

Elmas Sūtra'nın Çevirileri

Eserin Sanskrit orijinalinden yapılan altı büyük çeviri vardır. Bunlardan ilki 1881 yılında Max Müller tarafından yapılmıştır (*Aryan Series*, Vol.I, Part I, s.19-46).¹⁴ Müller çevirisini, ikisi Tibet ve Çin'den, ikisi Japonya'dan olmak üzere toplam dört farklı Sanskrit metne dayandırmıştır.

Bir diğer çeviri, F.E. Pargiter'in Elmas Sūtra çevirisidir. Bu tamamı olmayan bir Sanskrit metne dayanır. 1900-1901 yıllarında, Aurel Stein tarafından Doğu Türkistan'da, Dandān Uilik'te bulunmuş bu metni A.F.R. Hoernle açıklamış, Pargiter edisyonunu yapmıştır. Bu eksik çeviri 1916'da *Manuscript Remains of Buddhist Literature Found in Eastern Turkistan* içinde yayınlanmıştır.

Giuseppe Tucci'nin, Pakistan'ın Gilgit şehrinde bulunan eksik nüshadan yaptığı Elmas Sūtra çevirisi, Roma'da 1956 yılında basılmıştır.

Dördüncü çeviri, Edward Conze'nin 1957 yılında Roma'da bastırttığı Elmas Sūtra çevirisidir; diğerlerinden daha başarılıdır, çeşitli kaynaklara ve özellikle de Max Müller'e dayanır.

14 Young You, *The Diamond Sūtra in Chinese Culture*, s.6. Çeviriler kısmındaki bilgiler bu kitaptan derlenmiştir.

Diğer iki çeviri de yine *Gilgit El Yazmaları*'na dayanır. Birisi Nalinaksha Dutt'un 1959'daki çevirisi, diğeri de Gregory Schopen'in 1989'daki çevirisidir.

Çince çevirilere gelince, bunlar doğal olarak çok daha eskidir. Elmas Sūtra'yı Çin diline ilk kez 401 yılında "*Jingang Bore Boluomi Jing*" başlığıyla Kumāracīva çevirmiştir. Daha sonra, 509 yılındaki Bodhiruçi'nin çevirisi gelir. Paramārtha 562'de bu sūtrayı tercüme etmiştir. Dharmagupta birincisinde 590 yılında, ikincisinde ise 605-616 yılları arasında iki kez Elmas Sūtra'yı çevirmiştir. Ünlü Xuan Zang'ın çevirisi 648 yılına rastlar; bu seyyahın 660-663 yıllarında yaptığı ikinci bir çevirisi daha vardır.¹⁵ En nihayet 703 yılında Yijing'in (Î-tsing) yaptığı çeviri gelir. Bu çevirmenlerin hepsi de Buddhist keşiştir. Bodhiruçi, Paramārtha ve Dharmagupta Hintli; Xuan Zang ve Yijing ise Çinli keşiştirler. Bu iki Çinli keşiş Hindistan'a ziyaret düzenlemiş, uzun ve zorlu yolculuklarla geldikleri bu ülkede kalarak Buddhist metinleri derleyip toparlamış ve onları ülkelerine götürmüşlerdir.

Xuan Zang, Buddhistler tarafından Çin Buddhizmi Tarihi'ndeki en büyük keşiş olarak kabul edilir. 602'de Luoyang'da doğmuştur, 629'da Çin'den ayrılmış, zorlu yolculuklardan sonra geldiği Hindistan'da on iki yıl geçirmiştir. 645'te yirmi at yükü Buddhizme ait Sanskrit eserle (657 Buddhist metinle) Dunhuang ve Gansu üzerinden ülkesine dönmüştür. 645'te Changan'a vardığında yanında Elmas Sūtra'nın da bir nüshası vardır. Kalan 19 yılını bu Sanskrit eserleri Çin diline çevirmekle geçirmiş, bu gayretiyle Çin'de Buddhizmin yayılmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Yijing de Hindistan'a gelmiş, otuz ülke dolaşmış, Hindistan'dan topladığı 400 kadar Buddhist eserle Luoyang üzerinden Changan'a dönmüştür. Yijing bu metinlerden 56'sını Çin

15 Otoriteler bu çevirilerden birinin kaybolduğu konusunda iki ayrı görüşe sahiptir.

diline tercüme etmiştir ki, yukarıda belirttiğimiz gibi, bunlar içinde Elmas Sūtra da bulunmaktadır.

Elmas Sūtra üzerine yapılmış Çince yorumlar da oldukça fazladır. Bu konuda Dunhuang Mağaraları'nda çok sayıda eser bulunmuştu. Tang Hanedanlığı sona ererken bu Sūtra üzerine yapılmış 800 kadar yorum bulunmaktaydı.¹⁶ Song Hanedanlığı'ndan önce yapılmış bazı yorumlar bugüne kadar korunmuştur. Belli başlı yorumcular şunlardır:¹⁷

Sengzhao (384-414), Xie Lingyun (385-433), Zhiyi (521-596), Jizang (549-623), Zhiyan (602-668), Kuiji (632-682), Yijing (635-713), Zongmi (780-841), İmparator Xuanzong (685-762), ayrıca Daoshi, Tanchen, Huijing ve Huineng.

Çin Buddhizmi, Tang Hanedanlığı zamanında, özellikle de Kaiyuan ve Zhenguan zamanlarında gelişti. İmparator Xuanzong o dönemde popüler olan üç din üzerine yorumlar yaptı: Konfüçyüsçülük için *Xiao Jing*, Daoculuk için *Daode Jing* ve Buddhacılık için de *Elmas Sūtra*. Buddhizm öğretisi Çin'de özellikle, Daoculukla birçok paralellik bulabilmişti.

Dunhuang Mağaraları'nda ele geçirilen Elmas Sūtralar Stein, Pelliot ve Beijing Koleksiyonlarında korunmaktadır. Venerable Yong You'nın sayımına göre 992 nüsha ile en çok sayıda Elmas Sūtra Çin'de, Beijing'dedir. İkinciliği 615 sayısı ile Stein Koleksiyonu izler. Pelliot Koleksiyonu'nda ise sadece 72 adet vardır. Toplamda 1679 nüsha eder.¹⁸

Dunhuang'da ele geçirilen Buddhist Sūtralar içinde en çok sayıda olan, 3062 sayısı ile *Saddharmapundarikā*'dır (Lotus Sūtra). İkincisi 2443 sayıda olan *Mahāpracnāpāramitā Sūtra*'dır (Aşkın Bilgeliğin Büyük Sūtrası); üçüncü sırada ise *Vacraçchedikā Pracnāpāramitā Sūtra* (Elmas Sūtra) gelir.

16 Young You, *a.g.e.*, s. 14.

17 Young You, *a.g.e.*, s. 14.

18 Young You, *a.g.e.*, s. 35.

Shi Chanrui'nin sayımına göre bunun sayısı 1626'dır. Dördüncü sūtra, 904 adet olan *Suvarna Prabhāsa Uttamarāca Sūtra*'dır (Altın Işık Sūtrası). Beşinci sıradaki de 849 sayısıyla *Aparimitāyurdhārani Sūtra*'dır (Sonsuz Işık Sūtrası).¹⁹

Dunhuang'da ortaya çıkan el yazmaları içinde, 868'de basımı yapılmadan önce, ilk Elmas Sūtra'nın hangi yüzyılda yazıldığı net değildir. Bazılarına göre 4. yüzyılda, bazılarına göre ise 5., 6. veya 7. yüzyıldadır. 7. yüzyıldan 10. yüzyıla kadar popüler olduğu ise net olarak bilinmektedir. En üretken dönem, 300 yıl gibi uzun bir zaman boyunca devam etmiş olan Tang Hanedanlığı dönemidir. Bu dönem Buddhizmin Çin'de iyice tutunduğu ve geliştiği bir dönem olarak bilinir.

19 Young You, *a.g.e.*, s. 44.

Pracnāpāramitā Edebiyatı

Pāramitā, “mükemmellik” anlamındaki Sanskrit sözcüktür. Pāramitālar, Bodhisattvaların Buddhalığa erişmek için yürüdükleri yolda onlara gerekli olan altı ya da on özelliştir. Bunlar; *Dāna* (cömertlik), *Śīla* (karakter), *Kṣānti* (sabır), *Vīrya* (çaba), *Dhyāna* (konsantrasyon) ve *Pracnā*dır (bilgelik). Bunlara bazen şu dört de eklenebilir: *Upāya-kauśalya* (çeşitli işlerdeki beceri), *Pranidhāna* (doğru nefes alıp verme), *Bala* (güç-kuvvet) ve *Cnāna* (bilgi).

*Pracnā*²⁰, “aşkın bilgelik” demektir; *Karunā* (merhamet) ile birlikte *Mahāyāna Buddhizmi*’nin temel iki sütunundan biridir. Bir *Bodhisattva* mutlak surette *Pracnā Pāramitā*’yı (Bilgeliliğin Mükemmel Yolunu) izlemek zorundadır. Mahāyāna Buddhizmi’ndeki *Bodhisattva Bhūmi*’de altıncı basamak *Pracnā*’dır. Adaylar bunu geliştirmek zorundadırlar. Ayrıca *Śūnyatā*’yı algılamak ve anlamak zorunluluğu vardır.

Bu iki sözcüğü birleştirdiğimiz zaman “aşkın bilgeliliğin mükemmelliği” gibi bir anlam çıkar. Bu bize *Vacraçchedikā* veya *Hridaya Sūtra* gibi sūtraların neden Pracnāpāramitā oldukları hakkında bir fikir verir.

20 Altı mükemmellikten (*Pāramitā*) biridir. Pāli dilinde *Pannā*.

Miladın ilk yıllarıyla beraber Pracnāpāramitā edebiyatı gelişmeye başlamıştır. Daha hacimli olan eserler 100 bin beyitlik, 25 bin beyitlik ve 18 bin beyitlik olmak üzere üçe ayrılır. Aslında bu üçü, aynı eserin farklı uzunluktaki çeşitleridir. Uzunluğun nedeni ise tekrarlardaki sıklıktır.²¹

Pracnāpāramitā edebiyatının kısa olan en önemli iki eseri, 300 beyitlik *Vacraçchedikā Pracnāpāramitā Sūtra* (Elmas Sūtra) ile 25 beyitlik büyük ve 14 beyitlik küçük *Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra*'dır (Kalp Sūtrası).

Elmas Sūtra, Mahāyāna Buddhizmi'ne ait metinler içinde enengin, heybetli ve etkileyici olanıdır. İçinde tek bir kere olsun boşluk (Śūnyatā) geçmediği halde boşluğu anlatır. Boşluk kavramına biz *Upanishadlar*'dan aşınayızdır. Filozof Yacnavalkya, bir kimsenin bir başkasıyla konuştuğunda, onu düşündüğünde, ona dokunduğunda, onu anladığında varmış gibi görülen “ikilik” (*Dvaita*) düşüncesinin yanlışlığına dikkati çekerek, “Ātman ne şudur, ne de budur.” diyerek bu durumu “*neti neti*” (na iti na iti) sözcükleriyle formüle eder. O kavranamadığı için kavranılmazdır. (*Bṛihadāraṇyaka Upaniṣad*, IV, 5; 15). Yine Upanishadlar'da birçok yerde yazdığı gibi, ad ve biçim, gerçeği örten yanılgılardır. *Chandogya Upaniṣad*'da (VIII, 14; 1) “Boşluk denilen şey ad ve biçimi ortaya koyar.” denilir. Buddha öğretisi oluşmadan önce muhtemelen bir “boşluk” kavramı vardı. Buddhizm'de, özellikle de Elmas Sūtra gibi eserlerin açtığı yoldan giden Nāgārcuna gibi düşünürler bu kavramı geliştirip sağlamlaştırdılar.

Pracnāpāramitā edebiyatı 6. yüzyıldan itibaren *Tantra* edebiyatını etkilemeye başlar. M.S. 600-1200 arasında bu edebiyatta Tantra karışımları göze çarpar. Tantrik Buddhizm'in şekillenmesinde bu tür karışmış edebiyatın da rolü olur. Ancak Tantra bir basitlik de getirmektedir. Örneğin “Pracnāpāramitā”

21 Edward Conze, *The Pracnāpāramitā Literature*, s. 10.

kavramı bir figüre dönüştürülerek mitolojinin içine sokulmuş ve bir tür tapınma objesi haline getirilmiştir.

M.S. 1200'den sonra Hindistan'da artık Pracnāpāramitā tarzı edebiyat yapılmaz. Zaten Buddhizm de bu topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştır. M.S. 750-1200 arasında Magadha ve Bengal'de hüküm sürmüş olan Pāla Hanedanlığı Buddhistleri korumuş, Pracnāpāramitā ve Tantra edebiyatlarının gelişmesinde yardımcı olmuşlardır.

Bu tür bir edebiyatın gelişimi, buna uygun düşünce tarzının oluşumuyla paralellik gösterir. Tahminen M.S. 2. yüzyılın başında yaşamış bir Hintli filozof ve din adamı olan Nāgārcuna, Mādhyamika okulunun kurucusudur. Mahāyāna'ya ait Şūnyatā (boşluk) kavramını ilk öğreten olduğu için onu "Mahāyāna'nın Babası" olarak adlandırırlar. *Mādhyamika* öğretisi, Buddha'nın sıkı çilecilik ile dünyaya aşırı bağlı yaşam arasındaki "*Orta Yol*" öğretisinin bir tür devamıdır. Nāgārcuna karşıtlıkların reddedilmesi sonucu ünlü "*Sekiz Değilleme*" formülünü ortaya çıkartır: Ne üretme ne yok etme, ne yıkma ne de tutma, ne teklik ne çokluk, ne gelen ne de giden.²² Elmas Sūtra'daki değillemelerle kıyaslandığında, Buddha'dan Nāgārcuna'ya, ondan Kumāracīva'ya geçen çizgi kendini belli etmektedir. Bunun Çin'deki Daoculukla karışması sonucu Çin Buddhizmi'nin Chan kolunun ve onun da uzantısı olan Japonya'daki Zen okulunun ortaya çıkışları bizleri şaşırtmamalıdır.

Pracnāpāramitā, Nāgārcuna'nın felsefesinden esinlenerek geliştirilmiştir. Hiçbir şeye tutunmaya çalışmamak gerekir. Gerçek her türlü ikiciliğin ve karşıtlığın dışındadır. Bilge kişi bunu fark eder, kavramların boşluğuna takılıp kalmaz.

22 Ne üretme (var) ne yok etme (var), ne yıkma (var) ne de tutma/koruma/devamlılık (var), ne teklik (var) ne çokluk (var), ne gelen (var) ne de giden (var).

Bu yaklaşım Zen Buddhizmi'nin gelişmesine de büyük katkı sağlamış, hatta temelini oluşturmuştur.

Bu kitabın sonundaki “Ekler” kısmında Pracnāpāramitā edebiyatının en güzel örneklerinden birisi olan *Büyük ve Küçük Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra*'nın (Kalp Sūtrası) çevirisi de verilmiştir.

ELMAS SŪTRA
(Vacraççhedika Pracnāpāramitā Sūtra)
(Elmas Gibi Kesen Mükemmel Bilgelik Sūtrası)

Kutlu Pracnāpāramitā'ya hürmetler.

I

Bir keresinde şöyle işittim²³. Efendimiz (Bhagavan) Śrāvastī'de Cetavana Koruluğunda, Anāthapindada bahçesinde, etrafı çok sayıda keşişle dolu iken, bin iki yüz elli keşişle ve birçok Bodhisattva ile birlikte oturuyordu. Sabah erkenden Efendimiz giyindi, cüppesini giydi, dilenme tasını aldı ve sadaka toplamak üzere büyük Śrāvastī şehrine girdi. Sadaka toplamak üzere büyük Śrāvastī şehrine girdikten sonra Efendimiz karnını doyurdu ve turunu tamamlayıp akşam geri döndüğünde cüppesini çıkardı, dilenme tasını yere koydu, ayaklarını yıkadı, kendisi için hazırlanmış yere bağdaş kurarak oturdu, vücudunu dik bir şekilde tutarak tüm dikkatini öne verdi. Sonra birçok keşiş Efendimizin olduğu yere yaklaştılar, başlarını saygıyla ayaklarına eğdiler ve sağından üç kez çevresini dönüp her biri bir yere oturdular.

23 “*Evam mayā śrutam ekasmin samaye*” Bütün Buddhist Sūtralar böyle başlar. Bazen sadece “şöyle işittim” (*evam mayā śrutam*) diye seslenilir. Örneğin Lotus Sūtra böyle başlar. (Aslında tam doğru çevirisi “Benim tarafımdan şöyle işitildi.” şeklindedir.) Burada “*ekasmin samaye*” (bir keresinde) fazladan eklenmiş durumda.

II

O sırada soylu Subhüti de toplantıya geldi ve oraya oturdu. Derken oturduğu yerden doğruldu, giysisini bir omuzunun üzerine atarak sağ dizini yere koydu ve ellerini kavuşturup Efendimiz önünde eğilerek ona dedi ki: “Bhagavan bu harika, bu gerçekten harika! Siz Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha’nın²⁴ sayesinde ne kadar da çok Bodhisattvalar, Mahāsattvalar²⁵ burada toplanmış. Efendimiz, bu harika! Siz Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha’nın lütfuyla ne kadar da çok Bodhisattvalar, Mahāsattvalar lütuflandırılmışlar. O halde Bhagavan söyleyin, iyi aileden gelen bir kız veya oğlan çocuğu Bodhisattva yolunu izlemek için nerede durmalı, nasıl ilerlemeli, düşüncelerini nasıl kontrol etmeli?”

Bu sözlerden sonra Bhagavan, soylu Subhüti’ye şöyle yanıt verdi: “Aferin, iyi dedin Subhüti! Öyle Subhüti, tam da senin dediğin gibi. Tathāgata büyük varlıklar olan Bodhisattvaları en büyük lütufla onurlandırdı, soylu Bodhisattvalar Tathāgata’nın en yüksek öğretisiyle eğitildiler. O yüzden Subhüti, şimdi dikkatle dinle ve kalbine yerleştir! Sana Bodhisattva yolunu izlemek için yola çıkanların nerede durup nasıl ilerleyeceklerini ve düşüncelerini nasıl kontrol edeceklerini anlatacağım.” Soylu Subhüti “Tamam Efendimiz.” diyerek karşılık verdi.

24 “Ey Tathāgata, sen Arhat kişinin, sen tümüyle aydınlanmış olanın sayesinde” diye de çevrilebilir. Ancak “*Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha*” şeklinde söyleyiş tarzı Buddhist Sūtralarında bir tür tarzdır ve bunu bozmak yerine olduğu gibi kullanmak daha uygundur.

25 Büyük varlıklar.

III

Sonra Bhagavan ona dedi ki: “Subhūti, Bodhisattva yolunu izlemeye çıkmış bir kimse şöyle bir düşünce geliştirmelidir: Varlık kavramı içine giren varlıklar evrenindeki pek çok canlı, yumurtadan doğsun, rahimden doğsun, sudan doğsun veya mucize eseri doğsun, şekilli veya şekilsiz olsun, anlayışlı olsun ya da anlayışsız olsun, ne anlayışlı ne de anlayışsız olsun, tasavvur edilen herhangi bir varlık biçimini benim Nirvāna’ya ulaştırmam gerekir, hiçbir canlının geride kalması gereken Nirvāna Ülkesine. Niçin? Ey Subhūti, çünkü bir Bodhisattva’da ‘varlık’ zannı oluştuysa ona ‘Bodhi varlığı’ denemez. Niçin? Bir kimsede benlik ya da varlık olma zannı oluştuysa, yaşayan bir ruh veya kişilik zannı oluştuysa o kişiye ‘Bodhi varlığı’ denemez.”

IV

“Bundan başka Subhüti, iyilik yapan bir Bodhisattva karşılık olarak herhangi bir şey, herhangi bir mevki beklememelidir. İyilik yaptığı zaman görülen nesnelerle, seslerle, kokularla, tatlarla, temas duyularıyla veya zihin nesneleriyle karşılık almamalıdır. Çünkü Subhüti, büyük varlık olan Bodhisattva²⁶, iyiliğine karşılık alacak olursa, bu yanılgı nesneleri onun hiçbir işine yaramayacaktır. Niçin? Çünkü bu hiçbir karşılık almamış olan Bodhi varlığının yaptığı iyiliğin karşılığını ölçmek kolay değildir. Ne düşünüyorsun Subhüti, doğuya doğru uzanan havayı ölçmek kolay mıdır?” Subhüti yanıtladı: “Kesinlikle değildir efendim.” Efendimiz konuştu: “Aynı şekilde, güneye, batıya veya kuzeye uzanan havayı, yukarı, aşağı, orta yönleri, bütün bu on yönü ölçmek kolay mıdır?” Subhüti yanıtladı: “Kesinlikle değildir efendim.” Efendimiz konuştu: “İşte bunun gibi, hiçbir karşılık almamış olan Bodhi varlığının yaptığı iyiliğin karşılığını ölçmek de kolay değildir. İşte bu yüzden Subhüti, Bodhisattva yolunu izlemeye çıkanlar da yaptıkları iyiliklere karşılık bekleyip yanılgıya düşmemelidirler.”

26 *Bodhisattva Mahāsattva.*

V

“Şimdi ne düşünüyorsun Subhūti, bir Tathāgata sahip olduğu belirtilerle mi bilinmeli?” Subhūti yanıtladı: “Hayır efendim, bir Tathāgata kesinlikle sahip olduğu belirtilerle bilinmemeli. Niçin? Çünkü Tathāgata tarafından belirtilere sahip olmak olarak öğretilen şey, aslında belirsizliğe sahip olmaktır.”

Bunun üzerine Bhagavan soylu Subhūti’ye şöyle konuştu: “Ey Subhūti, her nerede belirtilere sahip olmak varsa orada yanılğı vardır; her nerede belirsizliğe sahip olmak varsa orada yanılğı yoktur. Bu yüzden Tathāgata, belirtileri belirsizlik olarak görülen diye bilinmelidir.”

VI

Sonra soylu Subhūti Bhagavan’a konuştu: “Ey Bhagavan, gelecekte, geçmişte, şu son zamanda, geçen beş yüz yıl içinde, iyi Dharma’nın yok oluş zamanlarında vaaz edilen bu Sūtra’nın sözlerini doğru şekilde anlayabilecek varlıklar çıkacak mıdır?” Bhagavan yanıt verdi: “Böyle söyleme Subhūti. Elbette gelecekte, geçmişte, şu son zamanda, geçen beş yüz yıl içinde, iyi Dharma’nın yok oluş zamanlarında vaaz edilen bu Sūtra’nın sözlerini doğru şekilde anlayabilecek varlıklar çıkacaktır.”

“Ayrıca, ey Subhūti, gelecekte, geçmişte, şu son zamanda, geçen beş yüz yıl içinde, iyi Dharma’nın yok oluş zamanlarında vaaz edilen bu Sūtra’nın sözlerini doğru şekilde anlayabilecek soylu Bodhisattvalar, kendilerine iyi davranış, güzel nitelikler ve bilgelik bağışlanmış olan varlıklar çıkacaktır. Fakat, ey Subhūti, bu soylu Bodhisattvalar sadece tek bir Buddha’ya hizmet etmiş ve tek bir Buddha himayesinde değer toplamış olmayacaklardır. Aksine Subhūti, bu soylu Bodhisattvalar yüz binlerce Buddha’ya hizmet edecek ve onların yararlılıklarının birikimi yüz binlerce Buddha’nın himayesi altında toplanacaktır. Ve onlar Sūtraların sözleri vaaz edildiğinde aynı düşüncüyü ve inancı kazanacaklardır. Ey Subhūti, onlar Tathāgata tarafından Buddha bilgisi ile bilineceklerdir; ey Subhūti, onlar Tathāgata tarafından Buddha gözü ile görüleceklerdir; ey Subhūti, onlar Tathāgata tarafından anlaşılacaklardır. Subhūti, bütün bunlar ölçsüz ve sayısız yararlılıklar toplamına neden olacaktır. Neden? Çünkü, Subhūti, bu soylu Bodhisattvalarda bir benlik algısı yoktur, bir varlık algısı, bir canlı algısı, bir kişi algısı yoktur. Subhūti, bu soylu Bodhisattvalarda nitelik algısı, niteliksizlik algısı da yoktur, onlarda fikir veya fikirsizlik algısı da yoktur, Subhūti. Neden?

Çünkü, Subhūti, eğer bu soylu Bodhisattvalar'da bir nitelik algısı olsaydı o zaman bir benliğe, bir varlığa, yaşayan canlılara, kişiye inanmak zorunda kalacaklardı. Ve eğer onlarda bir niteliksizlik algısı olsaydı o zaman bir benliğe, bir varlığa, yaşayan canlılara, kişiye inanmak zorunda kalacaklardı. Niçin? Çünkü, Subhūti, ne nitelik ne de niteliksizlik soylu düşünceli bir Bodhisattva tarafından kabul edilebilir. Bu yüzden şu gizli öğreti Tathāgata tarafından vaaz edilir: Dharma öğretisini bilenler, salın üstünde durmuşçasına, bütün niteliklerden sakınmalıdırlar ve tabii bütün niteliksizliklerden de.”

VII

Ve Bhagavan soylu Subhūti'ye yeniden konuřtu: "Ey Subhūti, ne dūřūnūyorsun, Tathāgata tarafından bilinen en yūce ve mūkemmel aydınlanma hakkında bir Dharma veya Tathāgata tarafından ōğretilen herhangi bir Dharma var mıdır?"

Bu sōz ūzerine Subhūti Bhagavan'a řōyle yanıt verdi: "Ey Bhagavan, siz efendimizin ne demek istediđini anlıyorum; ne Tathāgata tarafından bilinen en yūce ve mūkemmel aydınlanma hakkında bir Dharma vardır ne de Tathāgata tarafından ōğretilen herhangi bir Dharma! Sebebi nedir? Ćūnkū Tathāgata tarafından bilinen veya ōğretilen bu řey kavranılamaz ve açıklanamaz, o ne Dharma'dır ve ne de Adharma. Niĉin? Ćūnkū kutsal kiřileri soyut olan yūceltir."

VIII

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhüti, iyi ailenin kız ya da erkek evladı yedi değerli mücevherle dolu milyonlarca dünya ile bu dünyayı doldursa ve onu Tathāgatalar, Arhatlar, Samyaksambuddhalara hediye etse, bu iyi ailenin kız veya erkek evlatları çok büyük bir yararlılık²⁷ yapmış olurlar mı?” Subhüti dedi ki: “Ey Bhagavan, ey Sugata, iyi ailenin kız veya erkek evlatları çok büyük bir yararlılık yapmış olurlar. Neden? Çünkü Tathāgata tarafından yararlılık toplamı olarak ne öğretiliyse o, Tathāgata tarafından yararsızlık toplamı olarak öğretilmiştir. Bu yüzden Tathāgata ‘Dinsel yarar yığını dinsel yarar yığınıdır.’ der.” Bhagavan dedi ki: “Ve eğer Subhüti, iyi ailenin kız veya erkek evladı değerli mücevherle dolu milyonlarca dünya ile bu dünyayı doldursa ve onu Tathāgatalar, Arhatlar, Samyaksambuddhalara hediye etse, bir başkası da bu Dharma’nın Gāthālarından²⁸ dört satırı başkalarına öğretse ve açıklasa, o da bu yararlılık toplamını sayısız ve ölçülemez biçimde sağlamış olur. Bu neden böyledir? Çünkü Subhüti, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddhalar bundan dolayı ortaya çıkarlar, Bhagavan Buddhalar bundan dolayı ortaya çıkarlar. Neden? Çünkü Subhüti, Tathāgata ‘Buddhadharma’²⁹ Buddhadharma’dır.’ der. Bu yüzden onlara ‘Buddha’nın özellikleri’ denir.”

27 *Punyaskandham*, “Erdem ve dinsel yararlılık toplamı” anlamına gelen bir sözcüktür.

28 *Gāthā*: Şarkı biçiminde de okunabilen şiir kıtası. Bu sözcük daha çok Vedalarla ilişkisi olmayan eserler için kullanılmaktadır.

29 *Buddhadharma*, “Buddha’nın yasası” veya “Buddha’nın özellikleri” anlamına gelir.

IX

“Ey Subhūti, ne düşünüyorsun, bu suretle bir Srotāpanna³⁰ ‘Ben akıntıda yüzmenin meyvesini kazandım mı?’ diye düşünebilir mi?” Subhūti yanıt verdi: “Hayır Bhagavan, bir Srotāpanna bu şekilde düşünemez. ‘Ben akıntıda yüzmenin meyvesini kazandım.’ diyemez. Neden? Çünkü Bhagavan, o herhangi bir Dharma kazanmamıştır. O yüzden ona Srotāpanna denir. O herhangi bir biçim, ses, koku, tat veya dokunma nesnesi kazanmamıştır. O yüzden ona Srotāpanna denir. Ey Bhagavan, bir Srotāpanna’nın ‘bir Srotāpatti’nin³¹ meyvesini kazandım’ demesi, bir benlik, bir varlık, bir yaşam, bir kişilik kazanması demektir.³²”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, bu suretle bir Sakridāgāmin³³ ‘Ben bir Sakridāgāmin’in meyvesini kazandım mı?’ diye düşünebilir mi?” Subhūti yanıt verdi: “Hayır Bhagavan, bir Sakridāgāmin bu şekilde düşünemez. ‘Bir Sakridāgāmin’in meyvesini kazandım.’ diyemez. Niçin? Çünkü onun bir kez daha dönme Dharması yoktur. O yüzden ona Sakridāgāmin derler.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, bu suretle bir Anāgāmin³⁴ ‘Ben bir Anāgāmin’in meyvesini kazandım mı?’ diye düşünebilir mi?” Subhūti yanıt verdi: “Hayır Bhagavan, bir Anāgāmin bu şekilde düşünemez. ‘Bir Anāgāmin’in

30 *Srotāpanna*: Akıntıda yüzen. Buddhist kutsallığın oluşmasında ilk aşama budur, yani akıntıya dalmak. Daha sonra bir kez daha doğmayı ifade eden *Sakridāgāmin* gelir. Üçüncü olarak da asla doğmayacak olan *Anāgāmin* mertebesi gelir. O kişi bir Arhat olup sadece Brahma dünyasında doğabilir. (Max Müller, 120).

31 *Srotāpatti*: Nehre giren.

32 Benliğe, varlığa, yaşama ve kişiliğe inanması anlamına gelir.

33 *Sakridāgāmin*: Bir kez daha doğan, dönüşü olan.

34 *Anāgāmin*: Bir daha doğmayacak olan. Dönüşü olmayan.

meyvesini kazandım.’ diyemez. Niçin? Çünkü bir Anāgāmin’in bir daha dönmeme Dharması yoktur. O yüzden ona Anāgāmin derler.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, bu suretle bir Arhat³⁵ ‘Ben bir Arhat’ın meyvesini kazandım mı?’ diyebilir mi?” Subhūti yanıt verdi: “Hayır Bhagavan, bir Arhat bu şekilde konuşamaz. ‘Bir Arhat’ın meyvesini kazandım.’ diyemez. Niçin? Çünkü Arhat diye bir Dharma yoktur. O yüzden ona Arhat denir. Bhagavan, bir Arhat eğer ‘Arhatlığı kazandım.’ derse bu onun bir benlik, bir varlık, bir ruh, bir kişilik kazandığını gösterir. Bu neden böyledir? Bhagavan, ben, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha tarafından, huzur içinde yaşayan insanların önde geleni olarak gösterilenim. Efendim, ben tutkudan uzak olan Arhat’ım. Ve Efendim ben ‘Ben tutkudan uzak bir Arhatım.’ diye düşünemem. Ey Bhagavan, eğer bu şekilde düşünecek olursam ben ancak o zaman Arhatlığı kazanırım ve Tathāgata bana ‘Subhūti, huzur içinde yaşayanların önde geleni bu iyi aile evladı herhangi bir yerde barınmaz; o yüzden ona ‘huzurda barınan, huzurda barınandır’ derler.’ demezdi.”

35 Arhat: Saygıya değer olan.

X

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata’nın, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha Dīpankara’dan³⁶ benimsediği bir Dharma var mı?” Subhūti dedi ki: “Yoktur Bhagavan, Tathāgata’nın, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha Dīpankara’dan benimsediği bir Dharma yoktur.”

Bhagavan dedi ki: “Ey Subhūti, eğer bir Bodhisattva ‘Düzenli alanlar’³⁷ yaratacağım.’ derse doğru konuşmuş olmaz. Neden? Çünkü Subhūti, Tathāgata ‘Düzenli alan düzenli alandır.’ diye öğretmiştir; Subhūti, Tathāgata tarafından ona düzensizlikler öğretilmiştir. O yüzden düzenli alanlar telaffuz edilir.”

“O nedenle Subhūti, Bodhisattva Mahāsattva sınırlandırılmamış bir düşünce ile düşünmelidir, asla sınırlandırılmış bir düşünce ile değil. Biçim onun düşüncesini sınırlandırmamalı, ses, koku, tat, dokunma duyusu, Dharma onun düşüncesini sınırlandırmamalı.”

“Mesela Subhūti, bedeni olan bir adam düşün, büyük bir bedeni olan, öyle ki büyüklüğü dağların kralı Sumeru gibi olsun. Ne düşünürsün Subhūti, onun devasa bir varlığı var mıdır?” Subhūti yanıt verdi: “Evet Efendim, onun çok büyük bir bireysel varlığı var demektir, Sugata. Neden? Çünkü Bhagavan, ‘Bireysel varlık, bireysel varlıktır.’, Tathāgata tarafından var olmayan öğretilmemiştir. O yüzden ona ‘bireysel varlık’³⁸ denir.”

36 *Dīpankara*: Önceki Buddhalar’dan biri.

37 *Kshetravyūha*: Bir düzene sokulmuş Buddha alanları.

38 *Ātmabhava*.

XI

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, büyük Gangā nehrinde, birçok Gangā nehrindeki kum kadar kum olsa, onun kum tanecekleri çok olur mu?” Subhūti yanıt verdi: “Gangā nehirleri çok sayıda olduğuna göre kumları da çok olur. Subhūti, sana söylemek istediğim, sana anlatmak istediğim şudur ki, bir kadın ya da erkek bu Gangā nehirlerinin kumları gibi, dünyaları yedi çeşit değerli şeyle doldursa onlar Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddhalar için bir hediye olabilir mi? Ne dersin Subhūti, bu kadın veya erkek bununla büyük bir yararlılık sağlamış olurlar mı?” Subhūti dedi ki: “Evet Bhagavan, evet Sugata, bu kadın veya erkeğin oluşturduğu yararlılık birikimi çok olur.” Bhagavan dedi ki: “Ve eğer Subhūti, bir kadın veya erkek, dünyaları yedi çeşit değerli şeyle doldururken ve onları Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddhalara hediye olarak verirken, iyi aileden gelen bir başka kadın ve erkek bu Dharmaparyāya’dan³⁹ dört beyitlik bir gāthā öğrenir ve bunu başkalarına da açıklar ve öğretirlerse onların bu yaptığı ölçülemez ve sayılamaz derecede büyük bir yararlılık birikimi sayılacaktır.”

39 Dharma öğretisi.

XII

“Ayrıca, Subhūti, yeryüzünün bu bölgesinde dört beyitlik bir gāthā dışında bütün Dharma öğretisini öğreten ve açıklayan kişi, üzerindeki tanrıları, insanları ve Asurlarıyla birlikte dünyayı aydınlatan gerçek bir Çaitya⁴⁰ gibi olacaktır. Bu Dharmaparyāya’yı bütünüyle ezberleyen, ezberden okuyan, çalışan ve onunla başkalarını aydınlatan kimseye ne söyleyebiliriz ki! Onlar, Subhūti, en muhteşem derecede kutlu kişilerdir. Ve yeryüzünün bu parçasında Subhūti, hem Öğretici⁴¹ hem de bilgiyi birinden diğerine aktaran bilge oturur.”

40 Çaitya: İçinde, en dip oval veya dairesel kısımda (*garbha*) bir *Stūpa* bulunan, bunun bir geniş koridorla birleştirildiği, tek bir giriş kapısı bulunan kapalı dinsel yapılar.

41 *Śaṣṭā*. Genellikle Buddha için kullanılan bir sözcük.

XIII

Bu sözlerden sonra soylu Subhūti Efendi'ye şöyle konuştu: “Bhagavan, bu Dharmaparyāya'ya ne denir ve onu aklımda nasıl taşıırım?” Bunun üzerine Bhagavan soylu Subhūti'ye yanıt verdi: “Subhūti, bu Dharmaparyāya'ya ‘Pracnāpāramitā’⁴² denir ve aklında böyle taşıyabilirsin. Bu neden böyledir? Çünkü Subhūti, o Tathāgata tarafından Pracnāpāramitā diye öğretilmiştir ve o Tathāgata tarafından Pāramitā⁴³ olmayan olarak öğretilmiştir. O yüzden ona ‘Pracnāpāramitā’ denilir.”

“Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata tarafından öğretilen bir Dharma var mıdır?” Subhūti yanıtladı: “Hayır Bhagavan, Tathāgata tarafından öğretilen bir Dharma yoktur.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, milyonlarca dünya bölgesinden oluşan yeryüzündeki toz zerrecikleri çok mu olmalıdır?” Subhūti yanıt verdi: “Evet Bhagavan, yeryüzündeki toz zerrecikleri çok olmalıdır, Sugata. Neden? Çünkü Bhagavan, yeryüzünün tozu olarak Tathāgata tarafından ne öğretildiyse o yine Tathāgata tarafından tozsuzluk olarak öğretildi. O yüzden ona yeryüzünün tozu denir. Ve yeryüzü bölgesi olarak Tathāgata tarafından ne öğretildiyse yine Tathāgata tarafından bölgesizlik olarak öğretildi. O yüzden ona ‘dünya bölgesi’ denir.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha otuz iki büyük insan özelliği ile mi görülür?” Subhūti dedi ki: “Hayır Bhagavan, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha otuz iki büyük insan özelliği ile görülmez. Niçin? Çünkü Bhagavan, otuz iki büyük insan

42 Aşkın bilgelik.

43 Aşkınlık, mükemmellik. *Apāramitā* “aşkın olmayan.”

özelliği Tathāgata tarafından öğretilmiştir; yine hiçbir özelliğin olmadığı da Tathāgata tarafından öğretilmiştir. O yüzden ona ‘otuz iki büyük insan özelliği’ denir.”

Bhagavan dedi ki: “Subhūti, bir kadın veya erkek gün be gün canından Gangā Nehri’nin kumları kadar çok fedakârlıkta bulunsa; ve o Gangā’nın kumları kadar çok Kalpa boyunca canını feda etse, buna karşılık bir başkası da bu Dharınaparyāya’dan dört beyitlik bir gāthā öğrense ve onu başkalarına açıklasa ve öğretse, o gerçekten de çok büyük bir yararlılık göstermiş olur, ölçüsüz ve sayısız.”

XIV

O anda Dharma'dan etkilenen Subhüti ağlamaya başladı. Gözyaşlarını sildikten sonra Efendisine dedi ki: “Bhagavan, bu harika bir şey, bu gerçekten muhteşem; ey Sugata! En yüce yola çıkmış, en güzel yola çıkmış varlıklar için Tathāgata tarafından öğretilen bu Dharmaparyāya'yı işiterek bilinçlendim. Bhagavan, daha önce hiç böyle bir Dharma öğretisi işitmemiştim. Bhagavan, bu Sūtra'yı işiten Bodhisattvalar hayretle dolacak ve doğru anlayışa kavuşacaklardır. Bu neden böyledir? Çünkü doğru anlayış aslında doğru anlayış değildir. O yüzden Tathāgata ‘Doğru anlayış, doğru anlayıştır.’ diye öğretmiştir.”

“Bhagavan, benim için bu Dharmaparyāya'yı öğrenmek ve ona inanmak zor değildir. Fakat, Bhagavan, gelecekte var olacak olanlar, son zamanda, son devirde, son beş yüz yılda, iyi Dharma'nın çöküş zamanında yaşayacak olanlar, bu Dharma'yı öğrenecek, hatırlayacak, ezberden okuyacak, üzerinde çalışacak, başkalarına aktaracak olanlar gerçekten onu şaşkınlıkla karşılayacaklar.”

“Yine de, Bhagavan, onlarda öz anlayışı, varlık anlayışı, canlı anlayışı, benlik anlayışı, hatta anlayış ve anlayışsızlık (ikilemi) oluşmayacaktır. Neden? Çünkü Bhagavan, öz anlayışı aslında anlayışsızlıktır, keza varlık, canlı ve benlik anlayışı anlayışsızlıktır. Neden? Kutlu Buddhalar tüm anlayışları geride bırakmışlardır.”

Bu sözlerden sonra Bhagavan soylu Subhüti'ye şöyle konuştu: “Öyle Subhüti, öyle. Bu Sūtra'yı işiten varlıklar mütahiş hayrete düşecekler, asla korkmayacaklar, titremeyecekler ve paniklemeyeceklerdir. Neden? Çünkü Subhüti, Tathāgata

tarafından bu Paramapāramitā'nın⁴⁴ aslında Apāramitā⁴⁵ olduğu öğretilmiştir. Ve Subhūti, Tathāgata'nın öğrettiği bu Paramapāramitā sayısız Bhagavan Buddhalar tarafından da öğretilmiştir. O yüzden ona 'Paramapāramitā' denir.”

“Bundan başka Subhūti, Tathāgata'nın sabır mükemmelliği⁴⁶ aslında mükemmellik değildir. Neden? Çünkü Subhūti, Kalinga kralı bütün bedenimi doğrarken o anda bende öz anlayışı, varlık anlayışı, canlı anlayışı, benlik anlayışı yoktu; hatta bende anlayış ve anlayışsızlık da yoktu. Neden? Çünkü Subhūti, o zaman eğer benim bir öz bilincim olsaydı kötülük bilincim⁴⁷ de oluşmuş olacaktı. Bende varlık anlayışı, canlı anlayışı, benlik anlayışı olsaydı kötülük anlayışı da olacaktı. Neden? Çünkü Subhūti, ben Rishi Kshāntivādin olduğum zamanki geçmiş beş yüz doğumumu hatırlıyorum. O zaman bende öz anlayışı, varlık anlayışı, canlı anlayışı, benlik anlayışı yoktu. O nedenle Subhūti, büyük varlıklar olan Bodhisattvalar tüm kavramları bir kenara bırakarak akıllarını en yüce ve mükemmel aydınlanmaya verirler. Onların düşüncelerinde biçim yer etmez, ses, koku, tat, dokunma nesneleri yer etmez, onların düşüncelerinde Dharma ve Adharma ya da başka herhangi bir düşünce yer etmez. Bu neden böyledir? Çünkü yer edinme aslında yer edinmemedir. O yüzden Tathāgata 'Düşüncede yer kazandırılmamış şeyler bir Bodhisattva tarafından verilmemelidir; biçim, ses, koku, tat, dokunma nesneleri, Dharma verilmemelidir.' diye öğretir.”

“Yine Subhūti, bu biçimdeki bir Bodhisattva vereceğini tüm canlıların iyiliği için vermelidir. Neden? Çünkü Subhūti, varlığı kavrayış aslında bir kavrayamayıştır. Tathāgata'nın konuştuğu tüm varlıklar aslında varlık değildir. Bu

44 En yüce mükemmellik.

45 Mükemmel olmayan.

46 *Kshānti Pāramitā*.

47 *Vyāpāda-samcā*, “kötülük bilinci, ölüm bilinci, yok oluş bilinci” anlamlarına gelmektedir.

niçin böyledir? Çünkü Subhūti, Tathāgata gerçeği konuşur, doğruyu konuşur, herşeyi olduğu gibi söyler. Tathāgata yanlış konuşmaz.”

“Bununla beraber Subhūti, Tathāgata’nın tam olarak bildiği ve öğrettiği Dharma ne doğrudur ne de yanlış. Nasıl ki karanlığa düşmüş bir insan bir şey göremezse, Bodhisattva da eşyalar içine düştüğünde öyle olmalı, eşyalara batmış olarak bağışını yapmalı. Güneş doğup karanlığı dağıttığında insan nasıl birçok şeyi görebilirse, Boddhisattva da eşyalar arasına düşmemiş olarak görülmeli, eşyalara batmamış olarak, eşyalar arasından bağışını yapmalı.”

“Yine Subhūti, iyi ailenin erkek ve kız çocukları bu Dharma öğretisini öğrenecek, akılda tutacak, ezberden okuyacak, üzerinde çalışıp ayrıntılarıyla başkalarına öğretecekler; onlar, Subhūti, Tathāgata tarafından Buddha bilgisiyle bilinecekler, onlar, Subhūti, Tathāgata tarafından Buddha gözle riyle görülecekler, Tathāgata tarafından tamamen bilinecekler. Ey Subhūti, bütün bu varlıklar ölçülemez ve sayılamaz kadar çok yararlılıklar biriktireceklerdir.”

XV

“Ve eğer Subhūti, bir kadın veya erkek sahip olduklarından her sabah Gangā Nehri’nin kumları kadar çok feda etseler, öğlen Gangā Nehri’nin kumları kadar çok feda etseler ve akşam da Gangā Nehri’nin kumları kadar çok feda etseler, bu şekilde yüz binlerce, milyonlarca devir boyunca fedada bulunsalar; öte yandan bir başkası da bu Dharma öğretisini işittiği zaman ona hiç karşı çıkmasa, bu ikinci kişi sayısız ve ölçüsüz bir şekilde büyük bir yararlılık toplamının gücüne sahip olur. Onu yazan, öğrenen, aklında tutan, ezberden okuyan ve ayrıntılarıyla başkalarına öğretene ne diyebiliriz ki?”

“Ayrıca Subhūti, bu Dharmaparyāya benzersiz ve üzerinde düşünülemez bir öğretilerdir. Subhūti, bu Dharma öğretisi Tathāgata tarafından, yolların en iyisine, en önde gidenine⁴⁸ girilen varlıkların yararı için öğretildi. Bu Dharma öğretisini öğrenenler, aklında tutanlar, ezberden okuyanlar ve ayrıntısıyla başkalarına öğretenler Subhūti, Tathāgata tarafından Buddha bilgisiyle bilinirler, Tathāgata tarafından Buddha gözleriyle görülürler Subhūti; Tathāgata onları bilir. Subhūti, bütün bu varlıklar hesap edilemeyecek kadar çok yararlılığın sahibi olurlar; onlar kavranamaz, kıyaslanamaz, ölçülemez derecede yararlılığın sahibi olurlar. Bütün bu varlıklar, Subhūti, aynı derecede Bodhi bilinci taşıyacaklardır. Neden? Çünkü Subhūti, bu Dharmaparyāya’yı aşağıya eğilimli varlıkların işitmesi olanaksızdır; bir benlik görenlerin, varlık görenlerin, yaşam görenlerin, beden görenlerin de! Bu Dharma öğretisini Bodhisattva bilgisi olmayanların işitmesi, öğrenmesi, akılda taşıması, öğretmesi veya çalışması olanaksızdır. Onlar bu durumları bilmezler.”

48 *Nirvāna* yoluna.

“Ve yine Subhūti, bu Sūtra yeryüzünün bir kısmına ifşa edilecek, yeryüzünün o bölgesini tüm tanrılar, insanlar ve Asurlar dünyası saygıyla selamlayacaklar, yeryüzünün o bölgesi dolaşılmaya değer olacak, yeryüzünün o bölgesi bir Çaitya gibi olacak.”

XVI

“Yine Subhūti, bu Sūtra’yı öğrenecek, onu akıllarında tutacak, ezberden okuyacak, üzerinde çalışacak, başkalarına açıklayacak olan iyi ailenin erkek ve kız evlatları galip⁴⁹ gelmiş olacaklar, büyük bir galibiyet! Neden? Çünkü Subhūti, bu varlıkların bir önceki yaşamlarında işledikleri kötü işler, o kedere yol açan işler, bu yaşamlarındaki galibiyetlerinin sonucunda, Dharma’yı görerek kaybolacaklardır ve onlar Bud-dha bilincine kavuşacaklardır.”

“Neden? Hatırlıyorum Subhūti, geçmiş zamanlarda, Ta-thāgata, Arhat, Samyaksambuddha Dīpankara’dan önce, sayısız devirler boyunca, seksen dört bin, milyon, milyar sayıda Buddha’ya, bir daha onlardan hiç ayrılmamacasına hizmet ettim. Ve Subhūti, bir daha onlardan ayrılmamacasına hizmet ettiğim Bhagavan Buddhalar’dan kazandığım yararlılıklar toplamı, son zamanda, son devirde, son beş yüz yılda, gerçek Dharma’nın çöküş zamanında, bu Sūtraları öğrenen, akılda tutan, ezberden okuyan, onlar üzerinde çalışan ve onları başkalarına ayrıntılarıyla açıklayanların yararlılık toplamlarıyla kıyaslandığında onların yüzde biri, binde biri, yüz binde biri, on milyonda biri, yüz milyonda biri, yüz bin milyonda biri bile etmez. Onun sayısı, kesiri, hesabı, kıyası, eşitliği olmaz.”

“Ve eğer Subhūti, bu iyi ailenin erkek ve kızlarının yararlılıklar toplamını söyleseydim, bu iyi ailenin erkek ve kızlarının yararlılıklar toplamının büyüklüğünü anlatsaydım insanların kafaları karışır, akılları başlarından giderdi. Ve Subhūti, Tathāgata tarafından öğretilen bu Dharmaparyāya nasıl kavranamazsa, ondan elde edilecek yarar da kavranılamazdır.”

49 *Paribhūta* sözcüğünün “kayıtsız kalmış olan, kibri kırılmış olan” gibi başka anlamları da var. Ben ilk anlamını kullanmayı uygun gördüm.

XVII

Soylu Subhūti Efendi'ye konuştu: “Bhagavan, bir kimse Bodhisattva yolunu izlemeye başladığında nasıl ilerlemeli, düşüncelerini nasıl kontrol etmeli?” Bhagavan dedi ki: “Subhūti, bir kimse Bodhisattva yolunu izlemeye başladığında şöyle bir düşünce geliştirmelidir: Tüm canlılar benim tarafımdan mükemmel Nirvāna ülkesine götürülmelidirler; ben bu canlıları kurtardığım halde onlar kurtulmuş olmayacaklar. Neden? Çünkü Subhūti, bir Bodhisattva'da canlı kavramı oluştuysa ona Bodhisattva denemez. Keza yaşam anlayışı, beden anlayışı oluştuysa ona Bodhisattva denemez. Neden? Çünkü Subhūti, Bodhisattva yoluna girmek için gerekli böyle bir Dharma yoktur.”

“Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata, Tathāgata Dīpankara ile birlikteyken en yüce, doğru ve mükemmel aydınlanmayla ilgili bir Dharma var mıydı?” Bunun üzerine soylu Subhūti Bhagavan'a dedi ki: “Bhagavan, ben Bhagavan'ın böyle bir öğretisini bilmiyorum, Tathāgata, Tathāgata Dīpankara ile birlikteyken en yüce, doğru ve mükemmel aydınlanmayla ilgili bir Dharma yoktu.” Bunun üzerine Bhagavan soylu Subhūti'ye dedi ki: “Öyle Subhūti, öyle. Subhūti, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha Dīpankara ile birlikteyken verilmiş en yüce, doğru ve mükemmel aydınlanmayla ilgili bir Dharma yoktur. Eğer Subhūti, Tathāgata tarafından edinilmiş böyle bir Dharma olsaydı, Tathāgata Dīpankara bana ‘Evlad, sen gelecekte Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha Śākyamuni olacaksın.’ demezdi. Subhūti, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha tarafından verilmiş bir Dharma olmadığı için Tathāgata Dīpankara bana ‘Sen Śākyamuni adında bir Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha olacaksın.’ demiştir.”

“Bu neden böyledir? Subhüti, Tathāgata sözcüğü Tathatā⁵⁰ ile eş anlamlıdır. Subhüti, eğer bir kimse Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha tarafından en yüce, doğru ve mükemmel aydınlanmanın bütünüyle kavrandığını söylerse bil ki o doğru değildir. Neden? Subhüti, Tathāgata’nın bütünüyle kavrayabileceği en yüce, doğru ve mükemmel aydınlanma Dharma’sı yoktur. Subhüti, Tathāgata’nın bütünüyle bildiği ve gösterdiği Dharma ne gerçektir ne de sahte! O yüzden Tathāgata ‘Bütün Dharmalar Buddha’nın Dharmalarıdır.’ diye öğretmiştir. Bu neden böyledir? Tathāgata ‘Bütün Dharmalar Adharma’dır.’ diye öğretir. O yüzden bütün Dharmalara ‘Buddha’nın kendi Dharmasıdır.’ denir. Subhüti, bir bedeni olan, büyük bir bedeni olan bir adam gibi.” Soylu Subhüti dedi ki: “Bhagavan Tathāgata’nın bir bedeni olan, büyük bir bedeni olan adam dediğine Bhagavan Tathāgata bedensiz olan der. O yüzden ona ‘bir bedeni olan, büyük bir bedeni olan’ denir.”

Bhagavan dedi ki: “Aynen öyle Subhüti. Eğer bir Bodhisattva ‘Ben tüm canlıları kurtaracağım.’ derse ona Bodhisattva denmez. Neden? Subhüti, Bodhisattva diye bir Dharma var mıdır?” Subhüti dedi ki: “Hayır Bhagavan, Bodhisattva diye bir Dharma yoktur.” Bhagavan dedi ki: “Subhüti, varlık olarak söylenenler gerçekten varlıktır, Tathāgata tarafından varlık olmayanlar olarak söylenenlere de bu yüzden varlık deriz. O yüzden Tathāgata der ki: ‘Bütün Dharmalar özsüzdür, yaşayan varlıkların karakterinde değildir, bedensizdir, kimliksizdir.’ ”

“Subhüti, eğer bir Bodhisattva ‘Ben çok sayıda uyumlu alanlar⁵¹ yaratacağım.’ deseydi ona yine Bodhisattva denmezdi. Neden? Subhüti, uyumlu alanlar uyumlu alanlardır,

50 Böylesilik. Bu sözcük Buddha düşüncesinde tüm varlıkların ve bütün her şeyin değişmez, bozulmaz ve doğal niteliğini belirtir.

51 Buddha alanları. Metinde sadece “*kshetra-vyūha*” olarak geçiyor.

Tathāgata tarafından uyumsuz alanlar öğretildiği halde. O yüzden onlara ‘uyumlu alanlar’ denir.”

“Subhūti, hepsini ‘Özsüz Dharmalar, özsüz Dharmalar’ diye düşünen bir Bodhisattva, Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha tarafından Mahāsattva Bodhisattva olarak adlandırılır.”

XVIII

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata et gözüyle mi bilir?” Subhūti dedi ki: “Öyledir Bhagavan, Tathāgata et gözüyle bilir.” Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata göksel gözle mi bilir?” Subhūti dedi ki: “Öyledir Bhagavan, Tathāgata göksel gözle bilir.” Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata bilgelik gözüyle mi görür?” Subhūti dedi ki: “Öyledir Bhagavan, Tathāgata bilgelik gözüyle görür.” Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata Dharma gözüyle mi görür?” Subhūti dedi ki: “Öyledir Bhagavan, Tathāgata Dharma gözüyle görür.” Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata Buddha gözüyle mi görür?” Subhūti dedi ki: “Öyledir Bhagavan, Tathāgata Buddha gözüyle görür.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata ‘büyük Gangā Nehri’nin sayısız kum tanecikleri’ benzetmesini yapmaz mıydı?” Subhūti dedi ki: “Evet Bhagavan, aynen öyle Sugata, Tathāgata kum taneciklerini söylerdi.” Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, birçok büyük Gangā Nehri olsa, Gangā nehirlerinin sayısız kum tanecikleri olsa, onlarda birçok dünyalar bulunsa, bu dünyaların çok olduğunu söyleyebilir miyiz?” Subhūti dedi ki: “Evet Bhagavan, aynen öyle Sugata, dünyalar çoktur deriz.” Bhagavan dedi ki: “Subhūti, ben biliyorum ki bu dünyalarda var olan türlü türlü canlıların çeşit çeşit düşünce biçimleri vardır. Neden? Düşünce biçimi düşünce biçimidir Subhūti, Tathāgata tarafından hiçbir düşünce biçimi öğretilmemiştir. O yüzden onlara ‘düşünce biçimi’ denir. Neden? Çünkü Subhūti, geçmiş düşünce kavranmamıştır, gelecek düşünce kavranmamıştır, şimdiki düşünce kavranmamıştır.”

XIX

“Ne düşünüyorsun Subhūti, iyi ailenin erkek veya kız evladı binlerce, milyonlarca dünyayı yedi tür değerli hazineyle doldursaydı ve onları Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddhalara bağış olarak verseydi büyük bir yararlılık toplamı elde etmiş sayılırlar mı idi?” Subhūti yanıtladı: “Evet Bhagavan, evet Sugata!” Bhagavan dedi ki: “Aynen öyle Subhūti, aynen öyle! Bu iyi ailenin erkek ya da kız evladının çabasıyla ölçüsüz ve sayısız derecede çok büyük bir yararlılık toplamı elde edilir. Neden? Çünkü yararlılık toplamı yararlılık toplamı diye öğretilmiştir Subhūti, Tathāgata tarafından yararlılık toplamı olmadığı öğretildiği halde. O yüzden ona ‘yararlılık toplamı’ denir. Eğer Subhūti, bir yararlılık toplamı olsaydı Tathāgata ‘Yararlılık toplamı yararlılık toplamıdır.’ diye öğretmezdi.”

XX

“Ne düşünüyorsun Subhüti, Tathāgata görünür bedenle⁵² mi görünür?” Subhüti dedi ki: “Hayır Bhagavan, Tathāgata görünür bedenle görünmez. Neden? Çünkü Bhagavan, görünür bedenin biçimi görünür bedenin biçimidir; Tathāgata tarafından görünür bedenin biçimi yoktur diye öğretilmiştir, o yüzden ona görünür beden denir.”

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhüti, Tathāgata özelliklerle kaplı olarak mı görülmelidir?” Subhüti dedi ki: “Hayır Bhagavan, Tathāgata özelliklerle kaplı olarak görülmemelidir. Neden? Çünkü Bhagavan, Tathāgata tarafından özelliklerle kaplı olarak ne öğretildiyse onun tarafından özelliklerle kaplı olmamak olarak öğretilmiştir, bu yüzden ona ‘özelliklerle kaplı’ denilir.”

52 *Rūpakāya*, “biçim bedeni” anlamındadır ve Conze böyle çevirmiştir. Fakat Max Müller’in “görünür beden” şeklindeki yorumu daha uygun gibi görünmektedir.

XXI

Bhagavan dedi ki: “Ne düşünüyorsun Subhūti, ‘Dharma benim tarafımdan öğretildi.’ sözü Tathāgata’ya uyar mı?” Subhūti dedi ki: “Hayır Bhagavan, ‘Dharma benim tarafımdan öğretildi.’ sözü Tathāgata’ya uymaz.” Bhagavan dedi ki: “Subhūti, eğer bir kimse ‘Dharma Tathāgata tarafından öğretilmiştir.’ derse yanlış konuşmuş olur, bana iftira atmış olur. Neden? Çünkü Subhūti, Dharma öğretisi Dharma öğretisidir, öğretilerek elde edilecek herhangi bir Dharma öğretisi yoktur.”

Bunun üzerine soylu Subhūti, Efendi’ye şöyle konuştu: “Bhagavan, gelecekte, son zamanda, son beş yüz yılda, iyi Dharma’nın çöküş zamanlarında bu Dharma’yı işittiklerinde ona inanacak varlıklar olacak mıdır?” Bhagavan dedi ki: “Subhūti, ne varlıklar ne de varlık olmayanlar. Neden? Çünkü Subhūti, varlık varlıktır, Tathāgata tarafından onlar varlık olmayanlar olarak öğretilmiştir; bu yüzden onlara ‘varlık’ denir.”

XXII

“Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata tarafından bilinen en yüksek, doğru ve mükemmel bir aydınlanma Dharma’sı var mıdır?” Soylu Subhūti dedi ki: “Hayır Bhagavan, Tathāgata tarafından bilinen en yüce ve mükemmel bir aydınlanma⁵³ Dharma’sı yoktur Bhagavan.” Bhagavan dedi ki: “Öyle Subhūti, öyle; bir zerre kadar Dharma dahi bilinip elde edilmemiştir. O yüzden ona ‘en yüce ve mükemmel aydınlanma’ denir.”

53 *Samyaksambodhi.*

XXIII

“Yine Subhüti, o Dharma aynıdır, onda farklı hiçbir şey yoktur. O yüzden ona ‘en yüce ve mükemmel aydınlanma’ denir. Özsüzlük, varlıksızlık, yaşamsızlık, bireysizlik en yüce ve mükemmel aydınlanma içeren bütün güzel Dharmalarda aynıdır. Neden? Çünkü güzel Dharma güzel Dharma’dır Subhüti; Tathāgata tarafından Adharma öğretilmiştir, bu yüzden ona ‘güzel Dharma’ denir.”

XXIV

“Yine Subhūti, bir kadın ya da erkek yedi değerli şeyi toplayıp dağların kralı Sumeru gibi yığsalar, binlerce, milyonlarca dünya kadar yapsalar, onları Tathāgata, Arhat, Samyak-sambuddhalara bağış olarak verseler; öte yandan iyi ailenin erkek veya kız evladı bu Pracnāpāramitā’yı, bu Dharmaparyāya’yı alsın ve ondan dört beyitlik bir Gāthā’yı başkalarına öğretse, bu ikisini kıyasladığımızda Subhūti, birinci ikincinin yüzde biri kadar dahi etmez, onun yanına bile yaklaşamaz.”

XXV

“Ne düşünüyorsun Subhüti, bir Tathāgata ‘Bütün varlıklar benim tarafımdan kurtarılmıştır.’ diye düşünebilir mi? Asla böyle düşünülemez Subhüti. Neden? Çünkü Tathāgata tarafından kurtarılmış bir varlık yoktur. Eğer Tathāgata tarafından kurtarılmış bir varlık olsaydı Subhüti, Tathāgata’nın özü kavraması, varlığı kavraması, yaşamı kavraması, bireyi kavraması gerekirdi. Subhüti, özü kavrama Tathāgata tarafından ‘kavrayamama’ olarak öğretilmiştir. Onu çocuklar ve sıradan insanlar öyle kavramışlardır. Çocuk ve sıradan insanı Tathāgata ‘adam olmayan’ olarak öğretmiştir. Bu yüzden onlara ‘çocuk ve sıradan insan’ denir.”

XXVI

“Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata’nın çeşitli özellikleri⁵⁴ olması mı gerekir?” Subhūti dedi ki: “Hayır Bhagavan. Tathāgata’nın çeşitli özellikleri olduğunu söylemek şimdiye kadar Bhagavan’dan hiçbir şey öğrenemediğim anlamına gelir.” Bhagavan dedi ki: “Çok güzel Subhūti, çok güzel; ay-nen öyle Subhūti aynen öyle, Tathāgata’nın özellikleri varmış gibi görülmemelidir. Neden böyledir? Çünkü Subhūti, eğer Tathāgata özellikleri olan biri olsaydı, tekerlek çeviren kralın⁵⁵ da bir Tathāgata olması gerekirdi. O nedenle bir Tathāgata özellikleri varmış gibi görülmemelidir.” Soylu Subhūti Bhagavan’a şöyle söyledi: “Tathāgata’nın çeşitli özellikleri olduğunu söylemek şimdiye kadar Bhagavan’dan hiçbir şey öğrenemediğim anlamına gelir.” Bu fırsatla Bhagavan aşağıdaki Gāthaları okudu:

*Beni biçimimle görenler,
Ve beni sesimle işitenler,
Yanlış çaba harcarlar,
Beni asla göremezler.*

*Buddha Dharma’yla görülür,
Dharma bedeni yol gösterendir,
Dharma doğası anlaşılamaz,
Anlamak olanaksızdır.*

54 Şākyamuni Buddha, Siddhārtha olarak doğduğunda, henüz ana karnından yeni çıktığında bile üzerinde birçok alametın var olduğu rivayet edilmiş ve Buddha bu yönüyle efsaneleştirilmeye çalışılmıştı. Birçok Buddhist metinde bununla ilgili uzun açıklamalar bulunur. Buradaki itiraz bunadır. Tathāgataların hiçbir bedensel özelliği yoktur, bütün özellik kafada, düşüncelerde-dir denmek isteniyor.

55 *Rāca Çakravartī* sözcüğü “tekerlek çeviren kral” anlamındadır ve çok büyük kralları anlatmaya çalışır. Burada “imparator” sözcüğü de kullanılabilirdi.

XXVII

“Ne düşünüyorsun Subhūti, Tathāgata en yüce ve mükemmel aydınlanmayı üzerindeki çok sayıda özellikle bilebilir mi? Böyle düşünemezsin Subhūti. Neden? Çünkü Subhūti, Tathāgata en yüce ve mükemmel aydınlanmayı üzerindeki çok sayıda özellikle bilemez. Subhūti, Bodhisattva yoluna çıkmış olanlar Dharma’nın kesiliş ya da yok oluşunu bilemezler.”

XXVIII

“Subhūti, iyi ailenin erkek ya da kız evladı, Gangā Nehri’nin kum tanecikleri kadar çok yedi tür değerli maddeyle dünyaları doldursa ve onları Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddhalara bağış olarak verse, bireysel varlığını yok etmiş ve geleceğe kendini hazırlayan bir Bodhisattva’nın yararlılık yığınının gücü bundan çok daha fazladır; sayılamaz ve ölçülemez derecede çoktur.”

“Bununla beraber Subhūti, Bodhisattva Mahāsattva’nın yararlılık toplamını kendine mal etmesi uygun değildir. Soylu Subhūti dedi ki: Bhagavan, yararlılık toplamı bir Bodhisattva tarafından kazanılmamalı mıdır?” Bhagavan dedi ki: “Kazanılmalıdır Subhūti, kazanılmamalıdır; o yüzden ona ‘kazanılmalıdır’ denir.”

XXIX

“Yine Subhūti, bir kimse Tathāgata’nın gittiğini, geldiğini, durduğunu, oturduğunu veya yattığını söylese o benim öğretimi anlamamış demektir. Neden? Çünkü Tathāgata bir yere gitmez ve bir yerden gelmez. O yüzden ona ‘Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha’ denir.”

XXX

“Yine Subhūti, iyi ailenin erkek ya da kız evladı, binlerce, milyonlarca dünyadan oluşan bu dünyanın toprağının zerrecelerini öğütüp ondan atom yığınları oluştursalar, ne dersin Subhūti, ondan devasa bir atom yığını oluşur mu?” Subhūti dedi ki: “Evet Bhagavan, aynen öyle Sugata! Çok büyük bir atom yığını oluşur. Neden? Çünkü Bhagavan, ondan büyük bir atom yığını oluşmasaydı Bhagavan ona ‘büyük bir atom yığını’ demezdi. Neden? Çünkü Tathāgata tarafından atom yığınları olarak öğretilen şey, Tathāgata tarafından atom yığınları olmayan olarak öğretilmiştir. O yüzden ona ‘atom yığını’ adı verilir. Tathāgata tarafından binlerce milyon dünya sistemi olarak öğretilen, Tathāgata tarafından sistemsizlik olarak öğretilmiştir. O yüzden ona ‘binlerce milyon dünya sistemi’ denir. Neden? Çünkü Bhagavan, eğer bir dünya sistemi olsaydı maddeyi kavrayış da olacaktı. Tathāgata tarafından maddeyi kavrayış olarak öğretilen şey, Tathāgata tarafından maddeyi kavramayış olarak öğretilmiştir. O yüzden ona ‘maddeyi kavrayış’ denir.” Bhagavan dedi ki: “Subhūti, maddeyi kavrama uygulanamaz ve ifade edilemez bir durumdur; o ne Dharma’dır ne de Adharma, o çocuklar ve sıradan insanlar tarafından bilinir.”

XXXI

“Neden böyledir? Subhüti, eğer bir kimse Tathāgata tarafından varlığa inanmanın, yaşama inanmanın, bireye inanmanın öğretildiğini söylese, o kişi doğruyu konuşmuş olur mu?” Subhüti dedi ki: “Hayır Bhagavan, hayır Sugata, o doğruyu konuşmuş olmaz. Neden? Çünkü Bhagavan, Tathāgata tarafından öze inanç olarak ne öğretildiyse o öze inanmamak olarak öğretilmiştir; o yüzden ona ‘öze inanmak’ denir.”

Bhagavan dedi ki: “Ey Subhüti, öyle ise Bodhisattva yoluna çıkan bir kimse bütün Dharmaları bilmeli, görmeli, onlara kafa yormalı. Böyle bilerek, görerek, kafa yorarak bir Dharma anlayışı oluşturmamalı. Neden? Çünkü ‘Dharma anlayışı Dharma anlayışdır.’ Subhüti; bu Tathāgata tarafından anlayışsızlık olarak öğretilmiştir. O yüzden ona ‘Dharma anlayışı’ denir.”

XXXII

“Yine şunu söylerim ki Subhūti, bir Bodhisattva Mahāsat-tva dünyaları sayılamaz ve ölçülemez kadar çok olan yedi tür değerli maddeyle doldursa ve onu Tathāgata, Arhat, Samya-ksambuddhalara bağış olarak verse, öte yandan iyi ailenin bir erkek veya kız evladı bu Dharma öğretisinin, bu Pracnāpāra-mitā’nın bir Gāthāsından dört satır öğrenerek onları aklında tutsa, anlamını bilse, başkalarına açıklasa bunların sayısız ve ölçülemez değerdeki yararlılık toplamı diğerinden daha bü-yük olur. O başkalarını nasıl aydınlatacaktır? Böyle bir ay-dınlatma yoktur. O yüzden ona ‘aydınlattı’ denir.”

*Kayan yıldız, karanlık, kandil,
Sihir, çiğ tanesi, hava kabarcığı,
Rüya, şimşek çakması, bulut,
Tüm olup biten böyle görülmeli.⁵⁶*

Bhagavan böyle konuştu. Kendinden geçen yaşlı Subhūti, Bhikshular, Bhikshunīler, inanan erkekler, inanan kadınlar, Bodhisattvalar, tanrıları, insanları, Asuraları, Gandharvaları ile birlikte tüm dünya, Efendi’nin öğretisinden mest oldular.

Soylu Vacraçchedika Pracnāpāramitā böylece sona erdi.

56 *Tāraka, timiram, dīpo
Māyā, avaśyāya, budbudam
Supinam, vidyut, abhram ça
Evam drashtavyam samskritam.*

Cümlede “rüya” anlamında kullanılan *Supinam* sözcüğü Sanskritten çok Pāli dilinde kullanılan bir sözcüktür. Burada Sanskrit “*svapna*” sözcüğü kullanılabilirdi. Sanskrit Buddhist Sūtralar’da bu tip Pāli sözcüklerden karıştırmalar zaman zaman karşımıza çıkmaktadır. *Evam drashtavyam samskritam* cümlesinde “tüm olup biten” diye karşıladığım sözcük *sam-skrita*’dır. “Bir araya getirilmiş, tamamlanmış, mükemmelliğe erdirilmiş” anlamıyla Sanskrit diline de ad olarak verilmiş olan bu sözcük burada, ya-şamı nitelemektedir. Tüm yaşamda gördüğümüz her şey, işte bu dörtlükte söylendiği gibi, bir an kadar gelip geçicidir.

ELMAS SŪTRA SÖZLÜĞÜ

Anāthapindada: (Pāli; Anāthapindika) Śrāvastīl şehrin-den zengin bir tüccardır. Cetavana koruluğunu yaptır-tıp onu Śakyamuni Buddha'ya ve onun müridlerine ar-mağan etmiştir.

Arhat: (Pāli; Arahat/Arahant) “Saygıya değer olan” an-la-mına gelir. Hinayāna aydınlanmasında en yüksek de-recedir. Theravāda'da en yüksek idealdir. Arhat, soylu sekiz yolu (ariya atthangika magga) geçmiş, mükemmel-leşmiş ve artık gelecekte bir daha doğmayacak kişidir. Ölüm halinde Nirvāna'ya ulaşmıştır. Arhat ile Buddha arasındaki fark, Buddha'nın aydınlanmaya kişisel olarak varması, Arhat'ın ise bir başkasının öğretmenliğini izle-yerek varmasıdır. Bununla birlikte Buddha'ya da Arhat diye hitap edilmiştir.

Bhagavan: Sözcüğün asıl kökü “Bhagavat”tır, yalın ve hitap halinde “Bhagavan” biçimine girer. “Kutlu kişi, kutsal efendi” anlamlarına gelen bir Sanskrit sözcüktür. Hindu-izm'de tanrılar ve onların bedenlenmeleri için kullanılan bu sözcük, Buddhist Sütralar'da Buddha için kullanılır.

Bodhisattva: (Pāli; Bodhisatta) Aydınlanarak Buddha olmayı amaç edinmiş kişi. Buddhalıktan bir önceki aşama veya Buddha olmak mümkünken canlıların iyiliği için vaz-geçip bekleyen aydınlanmış kişilerin durumu için kul-lanılan bir sözcük. “Aydınlanma” anlamındaki bodhi ile “varlık, öz” anlamındaki sattva sözcüklerinin birleşme-sinden oluşur ve “varlığı aydınlanma olan kişiyi” anlat-maya çalışır. Buddhist Sütralar'da sık sık geçen Bodhi-sattva Mahāsattva söyleyişiyle de “büyük bir varlık olan Bodhisattva” belirtilmeye çalışılır.

Cetavana Koruluđu: Kuzey Hindistan’da, Şrāvastī’de kurulmuş koruluk veya manastırlar külliyesi. Buddha birçok yağmur mevsimini burada geçirmiştir. Buddha’ya hayranlık duyan zengin tüccar Anāthapindada burayı donatmıştı. Prens Ceta’ya ait bir yer olmasından dolayı “Cetavana” denmiştir.

Çaitya: (Pāli; Çetiya) İçinde, en dip oval veya dairesel kısımda (garbha) bir Stūpa bulunan, bunun bir geniş koridorla birleştirildiği, tek bir giriş kapısı bulunan kapalı dinsel yapılar. Çaityalar genellikle 40 metre uzunlukta, 15 metre genişlikte ve 15 metre yüksekliktedirler. Stūpaların içine din büyüklerinin külleri veya hatıraları konulabileceği gibi hiçbir şey konulmayıp sadece anıtsal olarak da kullanılırdı.

Dharma: (Pāli; Dhamma) Buddhizm’de temel kavramdır. Sanskrit *dhri* (taşımak, korumak, kullanmak, geçinmek) eyleminden türer. Dharma’nın sözcük anlamı çoktur; yasa, adalet, emir, hüküm, öğreti, iş, görev, erdem, nitelik, doğa, öz, varlığın özü, din. Buddha’nın öğretilerinin bütününe de Dharma (Dhamma) denmiştir.

Dharmaparyāya: Buddha öğretisini anlatmak için pek çok Buddhist Sūtra’da kullanılan sözcük. “Dharma öğretisi” içeren dinsel metinleri niteler.

Gāthā: Şarkı biçiminde de okunabilen şiir kıtası. Bu sözcük daha çok Vedalarla ilişkisi olmayan eserler için kullanılmaktadır. Elmas Sūtra’daki ve başka Buddhist Sūtra’lar’daki böyle şiir kıtalarına veya beyitlerine gāthā denilmektedir.

Nirvāna: (Pāli; Nibbāna) Buddhizm’de aydınlanılarak ulaşılması amaçlanan son durum. Sanskrit dilindeki “söndürmek” anlamına gelen *nir* öneki (prefiks) ile *vā* eyleminden türetilmiş bir sözcüktür. “Sönüş, kesiliş” demektir.

Dünya yaşamını yaratan her türlü isteğin, öfkenin, şehvetin söndürülerek bir daha doğum-ölüm döngüsüne (Samsāra) dönmemeyi anlatmak amacıyla türetilmiştir.

Pracnāpāramitā: “Aşkın Bilgeliliğin Mükemmelliği.” Karuṇā (Merhamet) ile birlikte Mahāyāna Buddhizmi’nin temel iki sütunundan biridir. Bir Bodhisattva mutlak surette Pracnā Pāramitā’yı (Bilgeliliğin Mükemmel Yolunu) izlemek zorundadır.

Samyaksambuddha: (Pāli; Sammāsambuddha) “Tamamıyla ve mükemmel şekilde aydınlanmış olan.” Arhatlardan veya Pratyekabuddhalardan çok daha uzun süre çalışıp çabalayarak en yüksek Buddhalık düzeyine erişenleri bunlardan ayırmak için türetilmiş bir tanımlamadır.

Stūpa: Buddhizme ait kubbe biçimli anıtsal yapılar. Stūpaların amacı, başta Buddha olmak üzere Buddhizm’de önemli yeri olan din büyüklerinin yakılan beden küllerini ve kemiklerini saklamak olmuştur. Daha sonra zamanla tamamen anıtsal olarak da yapılmışlardır.

Subhūti: (Pāli; Subhūti) Śākyamuni Buddha’nın baş müridlerinden biridir. Vacraçchedikā Pracnāparamita Sūtra’da (Elmas Sūtra’da) Buddha onunla konuşur. Başka Mahāyāna Sūtralarda da gözüktür. Dharma kavramını en iyi şekilde açıklayan kişi olarak öne sürülür.

Sūtra: (Pāli; Sutta) Konuşmalar bütünü, öğretici metni. “İplik” anlamındaki sözcük, ipliğe benzetilen cümlelerin oluşturduğu “örgüye” benzetilen dinsel kitapları nitelemek için kullanılmıştır. Çok sayıda Buddhist ve Hindu sūtra vardır.

Śrāvastī: (Pāli; Sāvasthi) Kuzey Hindistan’da, Magadha Krallığı’na bağlı Kosala bölgesinin bir şehri. Tüccar Anāthapindada (Anāthapindika) buradaki Cetavana koruluğunu

başılamıştı; Buddha ve müritleri birçok yağmur mevsimini burada geçirmişti.

Tathāgata: (Pāli; Tathāgata) “Böyle gelmiş ve böyle giden” anlamına gelen bir lakap. Tathā “böyle” āgata “gelmiş” ve gata “gitmiş” sözcüklerinden türetilmiştir. Buddha kendisi için bu sözcüğü kullanırdı. Takipçileri de kullanmışlardır. Bu ad tüm Buddhalara verilirdi.

KAYNAKLAR

- Baumer, Christoph**, *The History of Central Asia*, Vol. II, The Age of the Silk Roads, I.B. Tauris, London/New York, 2014.
- Cave Temples of Dunhuang, Buddhist Art On China's Silk Road*, Edited by Neville Agnew, Marcia Reed, Tevvy Ball, Los Angeles, 2016.
- Conze, Edward**, *Buddhist Wisdom Books, The Diamond Sutra, The Heart Sutra*, George Allen and Unwin Ltd., Museum Street, London, 1958.
- Conze, Edward**, *The Prajñāpāramitā Literature*, Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd., New Delhi, 2008.
- Dauids, T.W. Rhys, Stede, William**, *Pāli-English Dictionary*, The PaliText Society, (Personal Scientific Use Only), 2009.
- Güngören, İlhan**, *Zen Budizm, Bir Yaşama Sanatı*, Aya Yayınları, İstanbul, Şubat 1978.
- Humphreys, Christmas**, *A Popular Dictionary of Buddhism*, Arco Publications, London, 1962.
- Kalupahana, David J.**, *Mūlamadhyamakakārikā of Nāgārjuna, The Philosophy of the Middle Way*, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi, 2015.
- Ligeti, L.**, *Bilinmeyen İç Asya*, Çev: S. Karatay, TTK Basımevi, Ankara, 1986.
- Monier-Williams, Sir Monier**, *Buddhism, In Its Connexion With Brāhmanism And Hinduism And Its Contrast With Christianity*, John Murray, Albemarle Street, London, 1890.
- Monier-Williams, Sir Monier**, *A Sanskrit-English Dictionary*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1990.

- Müller, F. Max**, *Buddhist Mahāyāna Texts*, The Sacred Books of the East, Vol. XLIX, Part I, II, Motilal Banarsidass, Delhi, 1968.
- Nariman, G.K.**, *Literary History Of Sanskrit Buddhism* (From Winternitz, Sylvain Levi, Huber), D.B. Taraporevala Sons and Co., Bombay, 1920.
- Puri, B.N.**, *Buddhism in Central Asia*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1996.
- Sanskrit On The Silk Route*, Edited by Shashibala, Bharatiya Vidya Bhavan, New Delhi, 2016.
- Ven. Young You**, *The Diamond Sūtra in Chinese Culture*, Published by Buddha Light Art and Living Pvt. Ltd., New Delhi, 2012.
- Warder, A.K.**, *Indian Buddhism*, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi, 2004.
- Watts, Alan W.**, *The Way of Zen*, Penguin Books, Thames and Hudson, Great Britain, 1976.
- Whitfield, Roderick, Anne Farrer**, *Caves of the Thousand Buddhas*, Chinese Art from the Silk Route, British Museum Publications, London, 1990.
- Winternitz, M.**, *A History of Indian Literature*, Cilt II, Almanca'dan İngilizce'ye çeviren: S.Ketkar, H.Kohn, University of Calcutta, Calcutta, 1933.

EKLER

I- PRACNĀPĀRAMĪTĀ HRĪDAYA SŪTRA

(Büyük Aşkın Bilgeliğın Kalp Sūtrası)

Soylu ve kutsal Pracnāpāramitā'ya saygılar!

Şöyle işittim. Bir keresinde Bhagavan, Rācagriha'da, Gṛīdhṛakūta Tepesi'nde, çok sayıda Bhikṣu ve çok sayıda Bodhisattva ile birlikte oturuyordu.

O anda Bhagavan, Gambhīrāvasambodha denilen meditasyon durumunda kendinden geçmiş haldeydi. Aynı anda, büyük Bodhisattva Āryāvalokiteśvara derin bir Pracnāpāramitā çalışması yaptıktan sonra şöyle düşündü: “Beş Skandha⁵⁷ vardır, bunlar doğaları gereği (Buddha tarafından) boş olarak düşünülürler.”

Derken, soylu Śāriputra, Buddha'nın gücü sayesinde, Bodhisattva Āryāvalokiteśvara'ya dedi ki: “Bir ailenin erkek ya da kız evladı derin Pracnāpāramitā'yı çalışmak isterse nasıl düşünmesi gerekir?”

Bunun üzerine büyük Bodhisattva Āryāvalokiteśvara soylu Śāriputra'ya şöyle dedi: “Bir ailenin erkek ya da kız evladı derin Pracnāpāramitā'yı çalışmak isterse şöyle düşünmesi gerekir: Beş Skandha var ve bunlar doğaları gereği boş olarak düşünölmelidirler. Biçim boşluktur, boşluk biçimdir. Boşluk biçimden ayrı bir şey değildir, biçim de boşluktan ayrı bir şey değildir. Biçim ne ise boşluk odur, boşluk ne ise biçim odur. İdrak, ad, kavram ve bilgi de boştur. Ey Śāriputra, bütün her

57 İnsanları yanlış bir ben (Ātman) duygusuna iten ve onları doğum-ölüm döngüsüne (Samsāra) mecbur bırakan beş unsura verilen addır. Beş adet Skandha vardır: Bunlar: 1. Rūpa (şekil, biçim), 2. Vedanā (duyular), 3. Samcā (anlama, ayırt etme), 4. Samskāra (Vedanā ve Samcā'dan gelen etkilere verilen tepkiler), 5. Viññāna (bilinç). (Pāli dilinde sırasıyla; Rūpa, Vedanā, Sannā, Sankhāra, Vinnāna). Bu unsurların sürekli hareketliliği ve değişkenliği, benliği yaşama ve dolayısıyla da acı çekmeye sürüklemektedir.

şeyde boşluğun doğası vardır, onlar başlangıçsız ve sonsuzdurlar, onlar kusursuzdurlar ve kusursuz değildirlir, onlar eksiktirler ve tamdırlar. O yüzden, Şāriputra, bu boşlukta ne biçim vardır, ne idrak, ne ad, ne kavram, ne bilgi. Ne de göz, kulak, burun, dil, beden ve akıl. Keza biçim, ses, koku, tat, temas ve nesneler yoktur. Göz, kulak, burun, dil, beden ve akıl olmayınca düşünce, nesneler ve zihnin yarattığı bilgi de yoktur. Bilgi yoktur, cehalet yoktur, cehaletin yok edilmesi de yoktur. Yok oluş ve ölüm yoktur, yok oluş ve ölümün yok edilmesi de yoktur. Acı yoktur, acının kaynağı yoktur, acının giderilmesi yoktur, gidermenin yolu yoktur. Bilgi yoktur, kazanç yoktur, Nirvāna'nın kazanılması yoktur. O yüzden, ey Şāriputra, Nirvāna'yı kazanmak olmadığından Bodhisattvaların Pracnāpāramitā'sına ulaşan bir kimse bir süre bilinçle örtülmüş olarak yaşar. Fakat bilinç örtüsü yok edildiğinde o tüm korkularından kurtulmuş, değişimlerden uzak hale gelir ve nihai Nirvāna'nın mutluluğuna ulaşır.”

“Geçmişin, şimdinin ve geleceğin tüm Buddhaları Pracnāpāramitā'yı kavradıktan sonra en yüksek bilginin farkına varırlar.”

“O nedenle bizler büyük Pracnāpāramitā kavramını, ulu bilgelik kavramını, bu eşsiz kavramı, bu tüm acıları dindiren kavramı, Pracnāpāramitā ile açıklanmış olan bu kavramı bilmeliyiz; o gerçektir, yalan değil. Gitti, gitti, öteki kıyıya gitti, öteki kıyıya yerleşti! Uyandı! Svāhā!⁵⁸”

“Ey Şāriputra, bir Bodhisattva engin Pracnāpāramitā'yı işte böyle öğretmelidir.”

Bhagavan meditasyonu bitirip doğrulunca, soylu Bodhisattva Avalokiteşvara⁵⁹'yı onayladığını şu sözlerle belirtti: “Aferin, aferin soylu evladım. Aynen öyle, soylu evladım.

58 *Gate gate pāragate, pārasamgate, bodhi, svāhā!*”

59 *Avalokiteşvara ile Āryāvalokiteşvara aynı kişidir.*

Bu engin Pracnāpāramitā çalışması aynen öyle yapılmalı. Senin anlattıklarını Arhat Tathāgatalar alkışlarlar.” Mutlu haldeki Bhagavan böyle söyledi. Soylu Śāriputra, soylu Bodhisattva Avalokiteṣvara, toplanmış olan herkes, bütün tanrılar, insanlar, Asuralar, Gandharvalar Bhagavan’ın sözü önünde saygıyla eğildiler.

Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra böylece sona erdi.

II- PRACNĀPĀRAMĪTĀ HRĪDAYA SŪTRA

(Küçük Aşkın Bilgeliğın Kalp Sūtrası)

Om! Soylu ve kutsal Pracnāpāramitā'ya saygılar!

Soylu Bodhisattva Avalokiteṣvara derin Pracnāpāramitā çalışmasını gerçekleştirdikten sonra şöyle düşündü: “Beş Skandha vardır ve bunlar doğaları gereği boşurlar.”

O dedi ki: “Ey Śāriputra, Biçim boşluktur, boşluk biçimdir. Boşluk biçimden ayrı bir şey değildir, biçim de boşluktan ayrı bir şey değildir. Biçim ne ise boşluk odur, boşluk ne ise biçim odur.”

“Aynısı kavrama, adlandırma, idrak ve bilgi için geçerlidir.”

“Śāriputra, bütün her şeyde⁶⁰ boşluğun doğası vardır, onların başlangıcı yoktur, sonu yoktur; kusursuz ve kusurludurlar, eksik ve mükemmeldirler. O yüzden Śāriputra, bu boşlukta biçim yoktur, kavrayış yoktur, ad yoktur, idrak yoktur, bilgi yoktur. Göz yoktur, kulak yoktur, burun, dil, beden ve zihin yoktur. Biçim, ses, koku, tat, temas, nesneler yoktur.”

“Göz ve diğer unsurlar olmayınca akıl da olmaz.”

“Bilgi yoktur, bilgisizlik yoktur, bilginin yok edilmesi yoktur, bilgisizliğin yok edilmesi yoktur, yaşlılık ve ölüm yoktur, yaşlılık ve ölümün yok edilmesi yoktur. Duhkha, Samudaya, Nirodha ve Mārga⁶¹ yoktur. Bilgi yoktur, elde etme veya elde etmeme yoktur.”

“Śāriputra, Bodhisattva'nın Pracnāpāramitā'sına ulaşan biri örtülü bir bilinçle yaşar. Örtülü bilinç yok edildiğinde o

60 Veya “bütün Dharmalarda”

61 Acı, acının kaynağı, acının giderilmesi ve acıyı gideren yol.

kişi tüm korkularından kurtulur, karşıtlıkların ötesine geçer ve Nirvāna'ya ulaşır.”

“Üç zamanda⁶² da yaşayan Buddhalar, Pracnāpāramitā'ya ulaşarak en yüce ve mükemmel aydınlanmaya⁶³ kavuşurlar.”

“O yüzden bir kimse Pracnāpāramitā'yı büyük bir mantra (dua) olarak, büyük bilgi mantrası olarak, eşsiz bir mantra olarak, benzersiz bir mantra olarak, tüm acıları gideren bir mantra olarak bilmelidir. Bu gerçektir, yalan değil. Pracnāpāramitā'nın mantrası şu şekilde yükselir:

‘Gitti, gitti, öteki kıyıya gitti, öteki kıyıya yerleşti! Uyandı! Svāhā!’⁶⁴”

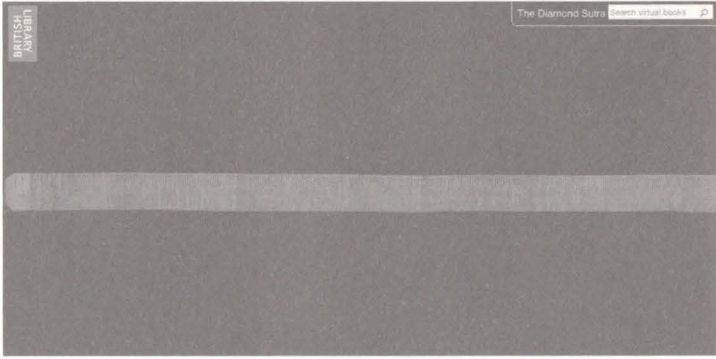
Pracnāpāramitā Hridaya Sūtra böylece sona erdi.

62 Geçmiş, şimdi ve gelecek.

63 *Samyaksambodhim*.

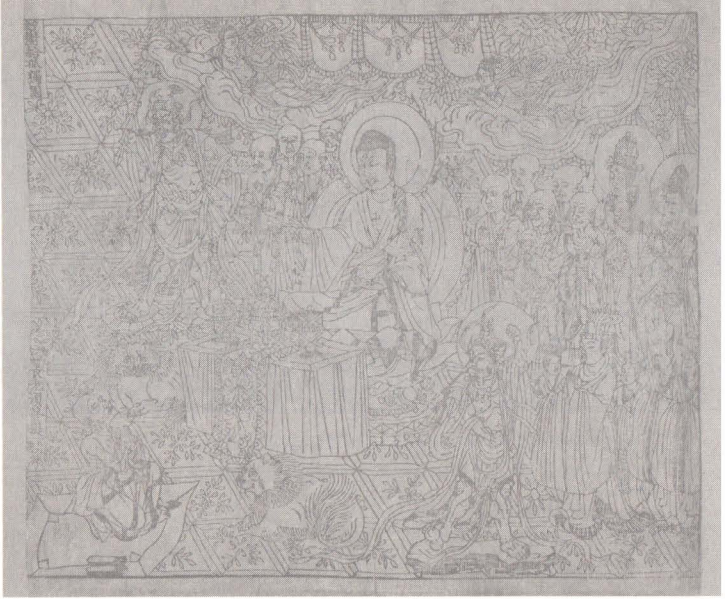
64 *Gate gate pāragate, pārasamgate, bodhi, svāhā!*”

FOTOĞRAFLAR

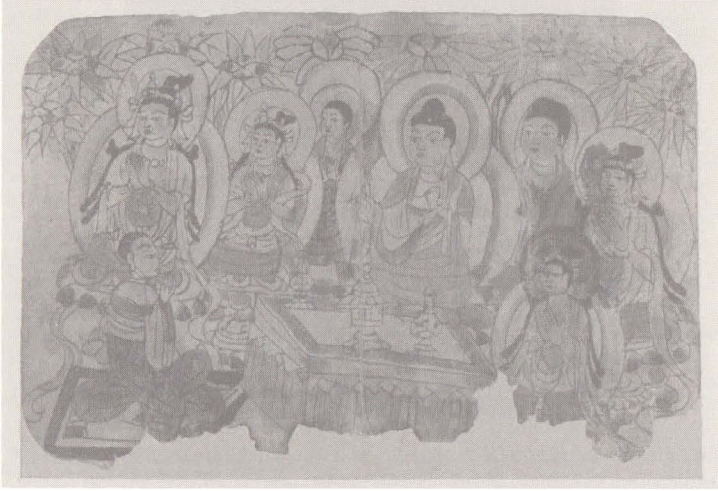

Britanya Kütüphanesi'ndeki (British Library)
868 tarihli Elmas Sutra nüshası.⁶⁵

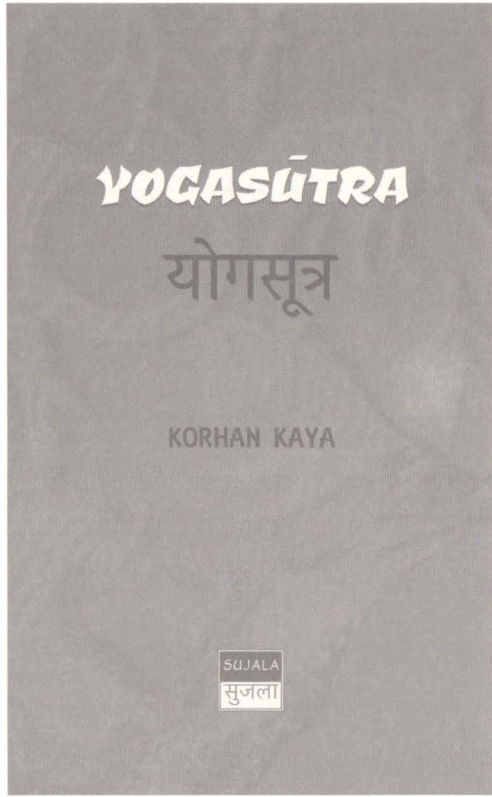
65 <http://www.bl.uk/turning-the-pages/>

Britanya Kütüphanesi'ndeki (British Library)
Elmas Sūtra nüshasının kapak resmi. (9. yüzyıl)

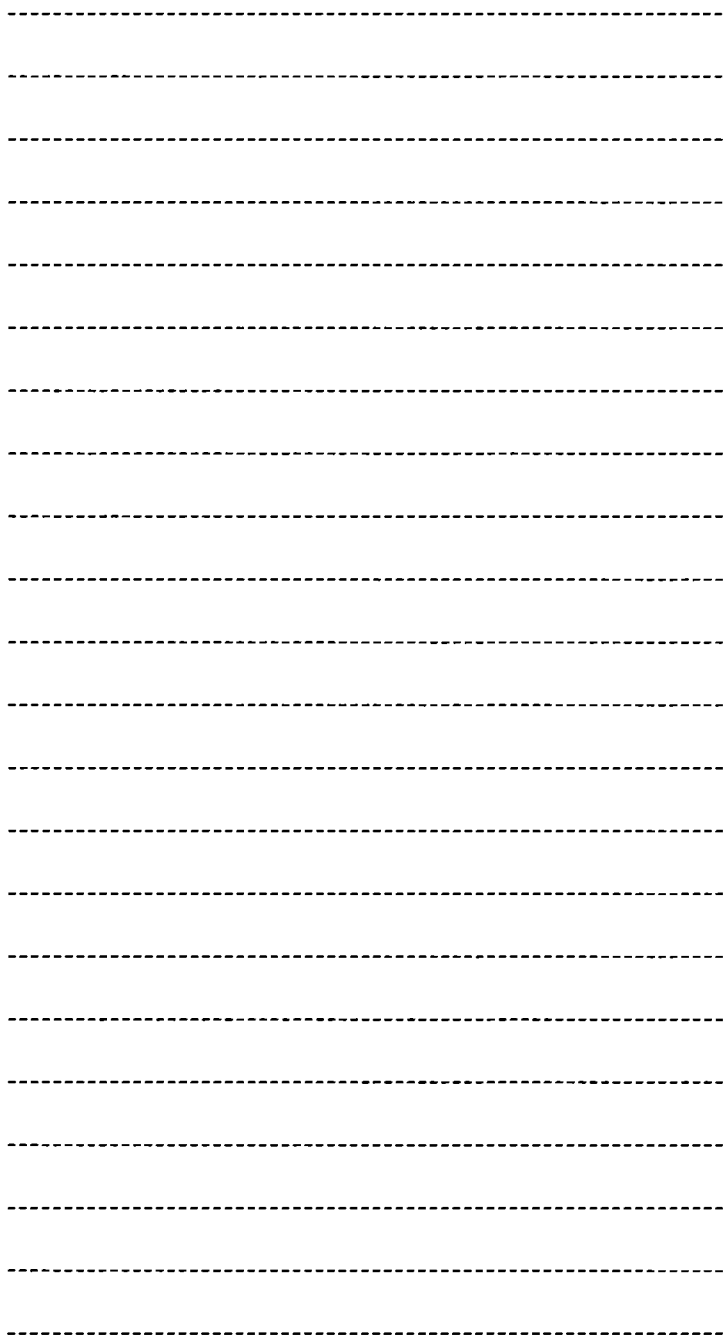

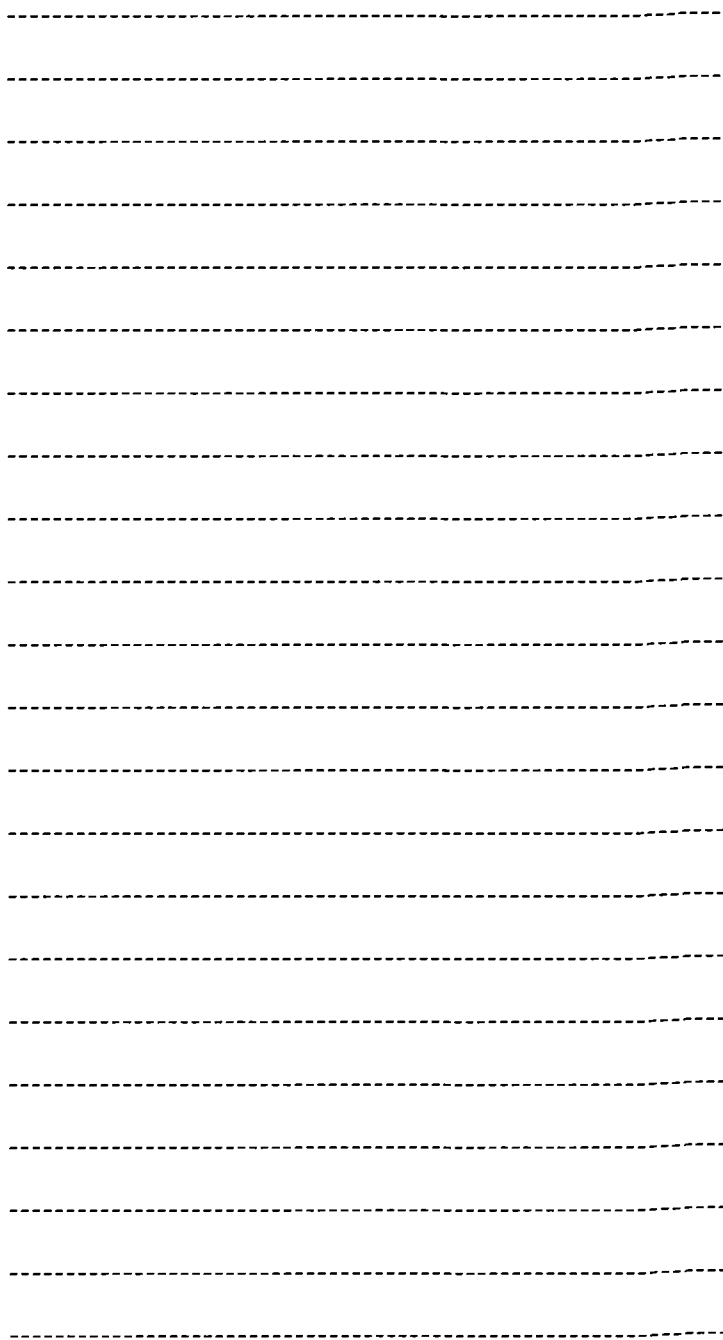
Britanya Müzesi'ndeki (British Museum)
Elmas Sūtra nüshasının kapak resmi. (10. yüzyıl)

Yoga, aklın gereksiz düşüncelerden arındırılarak sarsılmaz bir huzura erdirilmesidir. İnsan, sahip olduğu biçim içinde, yani kendi kalesinde, huzurlu olmak için nasıl bir yol izlemelidir? Yoga felsefesini Yogasūtra adlı eseriyle sistematikleştiren Patancali, Sūtra adı verilen kısa özdeyişlerle insanlığa bu yolu açıklamaya çalışmıştır. O eserinde, “Cahil kişi; geçiciyi kalıcı, kirliyi temiz, kederliyi neşeli, benliksizliği de benlik olarak düşünür.” der. Yaşama körü körüne yapışmayı eleştirir. Ona göre “henüz gelmemiş acıdan kaçınmak” mümkündür. “Kötü düşünceler rahatsız ettiğinde onların aksine olanlar geliştirilmelidir.” “Kanaatkârlıkla en yüksek mutluluk elde edilir.” Patancali bu ölümsüz eserinde, Sāmkhya felsefesi gibi, kendinden önceki felsefi oluşumlardan da yararlanmış, kendisinden sonrakilere yol göstermiştir. Yoga aynı zamanda başka birçok dinin ya da felsefi görüşün içinde uygulanabilen bir metot olmayı da başarmıştır.

[illegible]

Elinizdeki bu kitap, dünya tarihinin basılmış ilk kitabının Türkçe çevirisidir. İngilizce’de “Diamond Sūtra”, Türkçe’de de “Elmas Sūtra” şeklinde söylenen eserin Sanskrit orijinal adı “Vacraçchedika Pracnāpāramitā Sūtra”dır. Üzerindeki basım tarihi 868 yılını vermektedir ve bu ilk baskı eserin Çin diline yapılmış çevirisidir. Muhtemelen Uygur Türkleri’nin de bildiği Elmas Sūtra, Çin, Japonya, Tibet, Kore gibi ülkelerde çok iyi bilinir ve oralarda bu esere büyük değer atfedilir. Mahāyāna Buddhizmi’nin zekâ aşkınlığı (Pracnāpāramitā) metinlerinden biridir. Tıpkı Upanishadlar’da anlatıldığı gibi ad ve biçimin (Nāma-Rūpa) yanlışlığı, “ikilik” kavramının yetersizliği ve boşluğun (Śūnyatā) yüceltilmesi konularını anlatır.

Tüm eski Hint düşüncelerinde ince bir çizgi halinde ilerleyip günümüze kadar ulaşmış olan ve Yogasūtra’da da okuduğumuz “duyuların hâkimiyet altına alınması ve zihnin eğitilmesi ile acılardan kaçınmak” gibi konular hep Buddha felsefesi ile ortaktır. Bizlere düşen, o ince çizgide ilerleyen felsefeleri okumak, altlarını çizmek, öğrenmek ve kavramak olmalıdır.

